

Nummer 1 - jaargang 42 - 2022 - jan., feb., ma.
Afgiftekantoor: Achterstraat 1, 9450 Haaltert

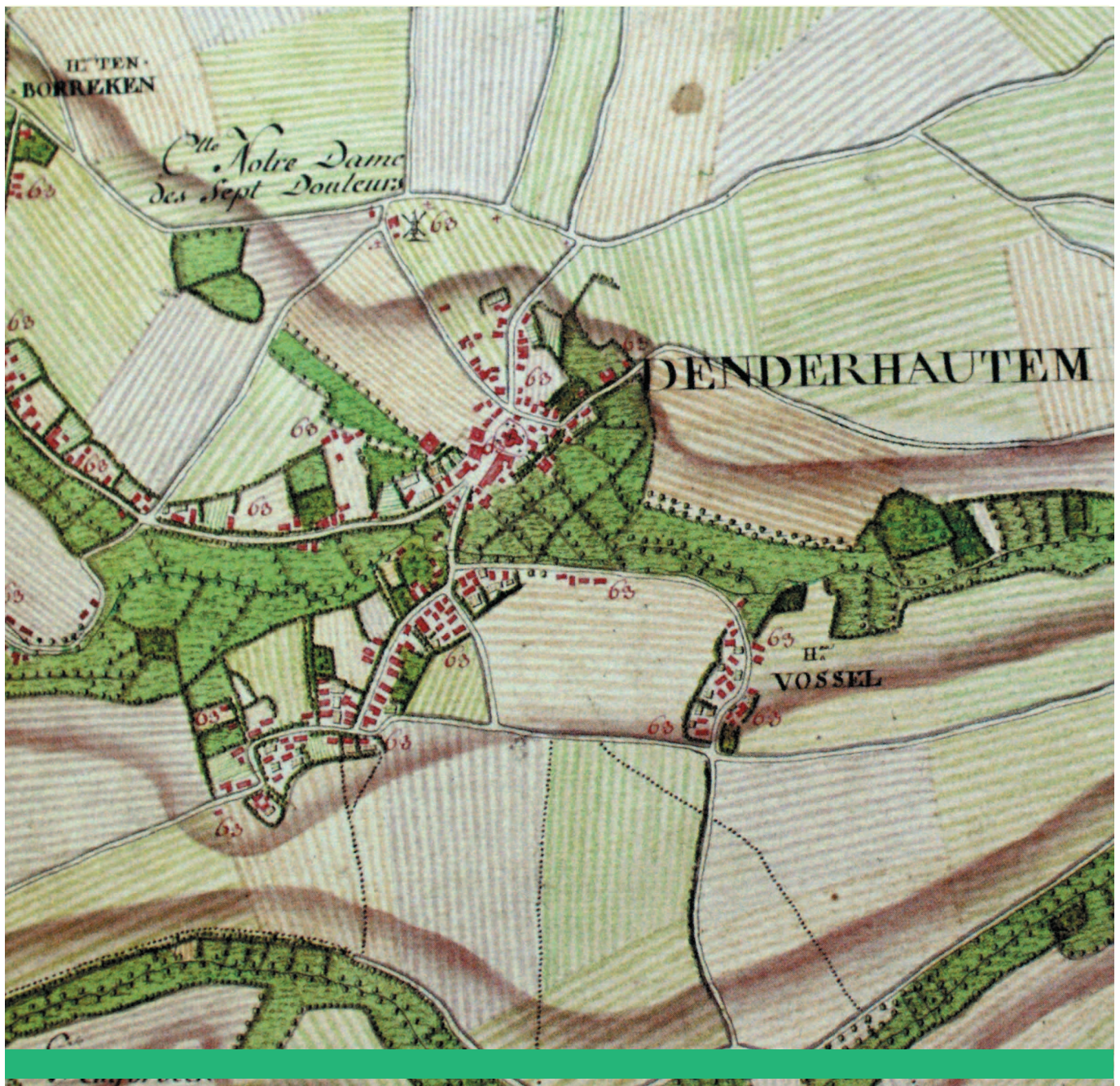
Redactie: Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Verantwoordelijke uitgever: Willy De Loose

België - Belgique
PB
9450 Haaltert
3/5008
P 005370

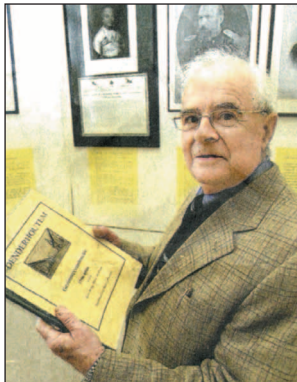
DE WARANDE

- Heldergerm - Kerksken - Terjoden - Denderhoutem - Haaltert - Heldergerm - Kerksken

HEEMKUNDIGE KRING HAALTERT vzw

IN MEMORIAM

VDM. Foto Lermyte

René De Paepe (°Kerksken, 10 juni 1935 en † Aalst, kerstavond 2021)
Het was even schrikken toen wij het overlijden van René vernamen. Enkele weken geleden konden wij nog een beroep doen op zijn deskundigheid bij genealogische opzoekingen.

René was één van de eerste actieve medewerkers van de Heemkundige Kring en wij mochten elke week rekenen op zijn aanwezigheid in het documentatiecentrum, waar hij met raad en daad de bezoekers bijstond bij de opzoekingen naar hun roots.

Hij was actief in de heemkunde in ruime zin van het woord, maar zijn passionele interesse ging toch grotendeels uit naar de familiekunde.

Vele jaren wijdde hij aan de gezinssamenstellingen van Denderhoutem, wat resulteerde in een gewaardeerde én vaak geraadpleegde 'Gezinsreconstructie van Denderhoutem van 1480 tot 1907'. Het is een onmisbare informatiebron voor geïnteresseerden in die branche.

Wij willen onze waardering en dankbaarheid uitdrukken voor het immense werk dat onze betreunde medewerker gepresteerd heeft.

Aan zijn kinderen, kleinkinderen en familie bieden wij onze oprechte deelneming aan. Laat ons mijmeren bij de tekst van Wim Sonneveld vermeld op zijn overlijdensbericht:

*En langs het tuinpad van m'n vader
Zag ik de hoge bomen staan
Ik was een kind en wist niet beter
Dan dat 't nooit voorbij zou gaan.*

Goeie vriend, het ga je goed!

**HEEMKUNDIGE VZW
KRING HAALERT**

Denderhoutem, Haaltert, Heldergerm,
Kerksken, Terjoden

Heemkundige Kring Haaltert VZW
nr. 770.942.934
3-maandelijks ledenblad
42e jaargang 2022 - nr. 1

Documentatiecentrum:
Warandgebouw
Sint-Goriksplein 17 A - 9450 Haaltert
Elke donderdag van de maand,
van 10 tot 12 uur, uitgezonderd
juli, augustus en feestdagen

Redactie:
Willy De Loose
Diepeweg 15, 9450 Haaltert
0472 80 99 12
willydeloose@skynet.be

Secretariaat
Raf Hendrickx
Muisstraat 97, 9450 Haaltert
0485 40 18 81
raf.hendrickx@telenet.be

E-mail: info@hkhaaltert.be
heemkundigekringhaaltert@gmail.com

Website: heemkringhaaltert.be
 Heemkundige Kring Haaltert

Lidmaatschap: € 15
Steunend lid: vanaf € 20
Rek. nr. BE40 4395 0830 6163
Heemkundige Kring Haaltert

Met de steun van:

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar teksten. Teksten en beeldmateriaal mogen overgenomen worden mits voorafgaandelijke toestemming van de auteur én met bronvermelding.

Redactioneel

Bij de start van het 42e werkjaar.

2021 was een belangrijk jaar voor onze vereniging. Wij werden omgevormd van een feitelijke vereniging naar een VZW en het bestuur werd gereorganiseerd met voorzitter, ondervoorzitter, secretaris en coördinatieverantwoordelijke. Daarnaast functioneert er een websitebeheerder, een FB-verantwoordelijke en een redactieraad.

Wat ons bijzonder verheugt is dat er een 20-tal geïnteresseerde “werkende leden” toetraden tot de Algemene Vergadering die het reilen en zeilen van onze vereniging van nabij kunnen volgen.

Met het documentatiecentrum trachten wij tegemoet te komen aan de wensen van de vorsers. Ons uiteindelijke doel is, door het toegankelijk maken van het archief, de bezoekers te helpen bij genealogische opzoekingen en/of geschiedkundig onderzoek en op die wijze de gehechtheid aan hun roots te versterken en de kennis van hun historisch verleden te vergroten.

Om dit alles zo ongecompliceerd mogelijk te laten verlopen werd een vernieuwde website gestart waarop de vele bezoekers kunnen grasduinen in de duizenden pagina's en foto's die wij ter beschikking stellen.

Wij willen nog vermelden dat onze gemeente ook aangesloten is bij **Erfgoedcel Denderland**. Samen met de gemeenten Aalst, Lede, Erpe-Mere, Ninove en Denderleeuw worden er projecten uitgewerkt en maken wij een vuist voor de bescherming en herwaardering van ons bouwkundig erfgoed.

Graag onze dank aan de lezers die spontaan hun lidmaatschap hernieuwden of nog zullen hernieuwen en op die wijze een steentje bijdragen om onze doelstellingen te verwezenlijken.

De redactie

‘Vlaanderens mooiste’ doorkruist onze gemeente! Het Lokaal Bestuur wil dit in de verf zetten. Samen met de Heemkundige Kring is er o.m. een tentoonstelling in het ‘Oud Gemeentehuis’ in Helderghem.

De HK heeft reeds ervaring met het opzetten van dergelijke realisaties. Onze medewerker, Staf Versavel en zijn ploeg bouwde reeds spraakmakende herinneringstentoonstellingen op van de twee wereldoorlogen. Zo ook

met deze tentoonstelling die dank zij het belangrijk wiewerarchief van Marcel Baetens over de Ronde van Vlaanderen kon gerealiseerd worden.

Van harte welkom: zaterdagen 26 maart, 2 en 9 april en zondagen 27 maart, 3 en 10 april van 14 tot 18u.

De Bond van Kroostrijke Gezinnen te Haaltert

Door een krantenknipsel en zijn 95e verjaardag belandde de Haaltertse Gezinsbond in de schijnwerpers.

Omstreeks 1920 kreeg de organisatie nationaal vaste vorm. In 1927 was het de beurt aan Haaltert: de toenmalige school-directeur, René De Smet nam het initiatief en startte een

afdeling van 'De Bond der Talrijke Gezinnen'. Burgemeester Charles Lauwereys werd voorzitter en zijn bestuur bestond uit Philemon Van Impe, Frans Stockman, Frans De Gendt, Jozef De Meerleer en René Dierickx.

Bij het begin waren er amper 30 leden, maar een jaar later waren er reeds 50 gezinnen aangesloten en *'er straalde een overtuiging op ieders gezicht en het was dan ook met waar genoegen dat de bijdrage voor 1928 betaald werd.'*

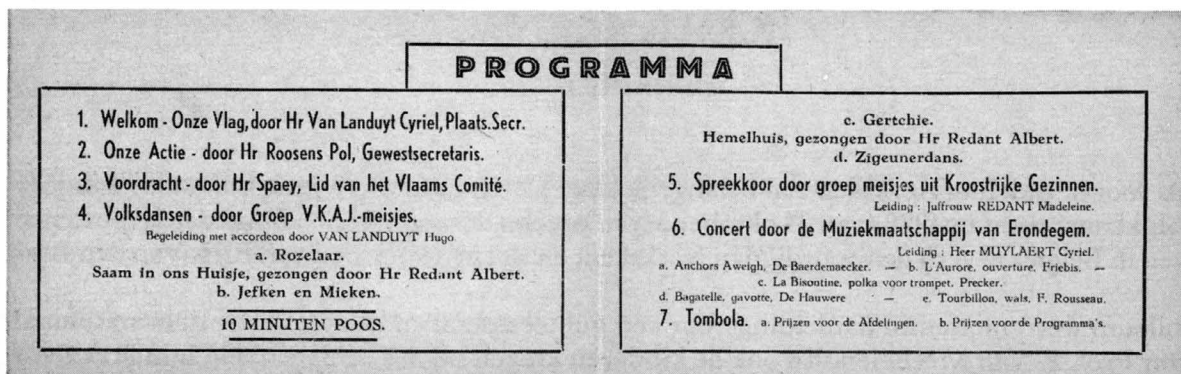
Een echte doorbraak kwam er na de oorlogsjaren toen Cyriel Van Landuyt het secretariaat overnam. Hij zou zijn stempel drukken op de ontplooiing, niet alleen plaatselijk, maar ook gewestelijk én nationaal.

De *'bestuurders'* naast hem waren secretaris Raymond Deleenheer (voorzitter), Jozef Scheerlinck, Albert Meganck en Jozef De Loose. De komende jaren ging de werking crescendo en was de bond niet meer weg te denken uit het Haaltertse sociale leven.

De verwezenlijkingen op nationaal vlak waren legio, o.m. door de uitreiking van Reductiekaarten op het spoor, de oprichting van een Dienst voor kortingen in handelszaken, een Verbruikersclub, een Cultuurdienst, het Woningfonds en de Jonge gezinsactie.

In deze periode werden naast de gebruikelijke activiteiten (toneel, sportmanifestaties, voordrachten, kaasavonden enz.) belangrijke activiteiten georganiseerd.

Zo was er in 1948 was er een vlaggenfeest met optocht van drie muziekkorpsen, ontvangst op het gemeentehuis, academische zitting enz. en ruim 1000 aanwezigen

Programma van het vlaggefeest 1948

Moederhulde

In 1950 was er een grootse nationaal opgezette Moederhulde die in vele afdelingen plaats vond, o.a. ook in Haaltert en Denderhoutem.

Het verslag in het bondsblad maakte gewag van de viering van 14 moeders met een gezin van 10 kinderen en meer.

Er was een traditionele hoogmis waarin de proost E.H. Fonck *'de lofzong der moeders van het kroostrijk gezin. Na de mis ging het in stoet, met fanfare op kop naar het gemeentehuis waar de gevierde moeders samen met hun echtgenoot en het plaatselijk bestuur feestelijk ontvangen werden. Na een toespraak van burgemeester baron de Sadeleer werd de heildronk ingezet op de bloei onzer kroostrijke gezinnen. De heer Van Landuyt, plaatselijk secretaris, dankte het gemeentebestuur en benutte de kans om er de burgerlijke overheid op te wijzen dat nog veel moet gedaan worden om de grote noden onzer gezinnen te lenigen'*.

De oproep werd gehoord door het lokaal bestuur want er kwam een toelage vanaf het 5e kind en bouwlustigen ontvingen een premie. Na de middag was er een plechtige feest-

zitting. 'In kruimige taal, doorspekt met voorbeelden uit het dagelijks leven, vroeg de heer Roels geen medelijden voor onze grote gezinnen, maar wel diepe bewondering om het stille, ononderbroken heldhaftige offerleven onzer moeders'.

Door de pastoor en de burgemeester werden 'eremetalen' en oorkonden uitgereikt en veertien jongens en veertien meisjes overhandigden geschenken. *'De sympathieke voorzitter Dr. Muylaert dankte allen die meegewerkt hadden aan dit welgeslaagd feest en met een luimig woord van de gewestsecretaris, de heer Roosens, besloot deze heerlijke hulde aan onze gedecoreerde moeders'.*

HULDE AAN DE MOEDERS VAN TENMINSTE 10 KINDEREN TE HAALTERT

Zondag j.l. werden te Haaltert de moeders van ten minste 10 kinderen gehuldigd. Onze foto toont de gedecoreerde moeders, omringd door het gemeentebestuur en de leden van de bond der grote gezinnen.

10/9/50

Er is geen enkele oorkonde van een Haalterts gezin opgedoken, wel is er nog een bewaard van het gezin C. Kiekens-Raes uit Denderhoutem waar een viering plaats had op 26 januari 1958. (verzameling Staf Scheerlinck, Ninove)

In het archief van de Gezinsbond te Brussel berusten nog lijsten van de gelauwerde gezinnen. Bij de viering op 10 september 1950 werden de volgende moeders in de bloemetjes gezet:

- Delphine Baetens x Achiel De Neve, Achterstraat
- Antoinette Bombeke x Remy Matthijs, Keiberg
- Maria Buyl x Jozef De Smet
- Marie De Loof x René Van den Steen, Ede
- Maria De Brouwer x Roger Roelants, Bruulstraat
- Eveline De Pril x Van Impe, Vorsinkbaan
- Josephine Liessens x Jozef Wijnant, Achterstraat
- Clothilde Standaert x René Dierickx, Stationsstraat
- Emma Stockman x Frans Leroy, Stationsstraat
- Marie Van den Stock x Karel Van Hoorebeke, Muisstraat
- Emilia Van Haverbeke x Romain Mook
- Maria Waegneer x Omer Noens, Keiberg

In 1957 werden eveneens gevierd:

- Augustina De Cooman x Albert Hoffelinck, Bosstraat
- Maria De Troyer x Gustaaf Matthijs, Keiberg
- Rachel Groebens x Van den Brempt, Bosstraat
- Elza Fonck x Frans Brewee, Achterstraat
- Alice Van de Meersche x Frans Geeroms, Ede

In 1959 werden toegevoegd:

- Victor De Doncker, Dorp
- Marguerita Mally x Marcel Gees, Achterstraat
- Wed. Vijverman, Ekent (1).

Uitbreiding van het bestuur en de activiteiten

In de jaren zestig komt er naast het dagelijks bestuur een gevoelige uitbreiding met een 15-tal actieve leden, de zgn. Wijkmeesters. Baron de Sadeleer aanvaardde het ere-voorzitterschap.

Dokter Fritz Muylaert bleef voorzitter met naast hem Albert Meganck, ondervoorzitter, Cyriel Van Landuyt, secretaris-penningmeester. Op een verslag werd vermeld dat de dames van de bestuursleden op een vergadering 'de bestuursleden steeds mogen vervangen'!

Van Louwe, Mevrouw Van Landuyt, Prof. F. Van Mechelen, Burgemeester Arthur Van Der Burght en E.H. Thysmans, deken, aan de eretafel tijdens een viering in 1965

Programmaoverzicht Week van het Gezin te Haaltert (29 februari - 6 maart 1968)

In 1968 stond Haaltert opnieuw in de belangstelling. De Week van het Gezin werd georganiseerd én met succes!

De voorzitter, Fritz Muylaert en burgemeester Arthur Vanderburght mochten nationaal voorzitter Prof. dr. Van Mechelen en de minister van het gezin Mevrouw De Riemaecker verwelkomen.

Allerlei manifestaties passeerden de revue; een tentoonstelling 'Boeken voor het Gezin', gespreksavonden over gehandicapte kinderen, het jonge gezin, de grootouders, opvoedingsproblemen en bouwproblemen.

Een jaar later werd een gemeentelijke Gezinsraad geïnstalleerd met Marcel Gees als voorzitter.

1974 werd een keerpunt in de werking van de Bond. De actieve secretaris Cyriel Van Landuyt stopte met de Haaltertse activiteiten. Zijn engagement lag hoger, op gewestelijk, provinciaal en op nationaal vlak, waar hij reeds in 1968 nationaal ondervoorzitter verkozen werd van de gezinsorganisatie.

Het voorzitterschap werd waargenomen door dokter Fritz Muylaert die de hulp kreeg van de gedreven secretaris André De Meyer. Hij was ook penningmeester en verantwoordelijk voor de ledenadministratie en reductiekaarten.

De verschillende diensten werden uitgebreid, met de Jonge gezinsactie en het toneelbezoek, de Verbruikersclub en Consumentenwerking, de Gezinszegeldienst, het Vormingswerk en Jefi.

Einde jaren 80 kon de Bond prat gaan op 400 leden. De activiteitenkalender was ruim gevuld en werd sterk geapprecieerd door de leden.

In 1987 werd een nieuw bestuur gekozen. Dr. Muylaert bleef voorzitter tot hij in 1992 opgevolgd werd door Marcel Gees.

Nadien kwam Staf Versavel (van 1998 tot 2009) die de fusie met Kerksken voorbereidde. In 2010 fuseerde de afdeling Kerksken met Haaltert en voor deze overgangspe-

De bestuursploeg van de BGJG in 1987:

zittend: Antoine Ghijssels, Marcel Gees en André De Meyer

Achteraan: Gaston Ghijssels, Staf Versavel, Paul Temmerman, Antoine Heyse, Godelieve Van Mieghem, Annie Raes, Frans Nerinckx, Ann Gees, Willem Haers en Jan De Feyter. Ontbreken; Voorzitter Fritz Muylaert, Jozef Van Berlamont, Paul D'Haeseleer en Lena De Vos)

riode werd het voorzitterschap waargenomen door Jules Verhoeven. Enkele maanden later nam Antoine Heyse de fakkel over, met Jules Verhoeven als ondervoorzitter en Wim Muylaert als secretaris-penningmeester.

Zij worden bijgestaan door een groep medewerkers/sters die elk in hun functie de Gezinsbond laten uitgroeien tot één van de belangrijkste verenigingen in het Haalterts sociaal-culturele leven.

In 2017 blies de gefuseerde Gezinsbond Haaltert-Kerksken negentig kaarsjes uit met een geslaagde viering in de Kouter op 30 april.

Willy De Loose

1- Naast deze gelauwerden waren er nog andere Haaltertse gezinnen met 10 of meer kinderen, die geen lid waren van de Gezinsbond.

Bronnen:

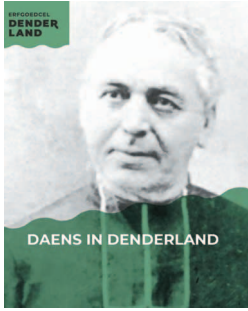
Haers A., Gedenkboek BGJG Gewest Aalst-1922-1987

De Maesschalck E., Een bond voor alle gezinnen, BGJG, 1996

De Loose W., Haaltert, politieke en sociale leven, 1830-1976, HK 1995

Bondsblad, september 1950

Dank aan Mevr. Conny Nijs, archivaris Gezinsbond en aan Antoine Heyse.

Focus op Daens in Denderland

De industriële revolutie bracht een omwenteling teweeg in de manier van leven en werken: de arbeidsverhoudingen en het werkritme werden grondig door elkaar geschud. Arbeiders, mannen en vrouwen, verloren hun zelfstandigheid als ambachtslui en gingen in loondienst werken, vaak tegen een hongerloon, kinderarbeid was wijdverspreid. Het verhaal van Priester Adolf Daens die als volksvertegenwoordiger eind 19de, begin 20ste eeuw op de barricaden stond om de schrijnende toestanden in de Aalsterse fabrieken aan te klagen, die zich inzette om in het parlement respect te krijgen voor het Nederlands, die misprezen werd door de franskiljonse bourgeoisie doet waarschijnlijk wel meer dan één belletje rinkelen. Ieder van ons kent ongetwijfeld de film Daens van Stijn Coninckx, de Daensmusical van Studio 100 of het boek Pieter Daens van Louis-Paul Boon.

Erfgoedcel Denderland, een intergemeentelijke organisatie die werkt rond het in kaart brengen en bewaren van materieel en immaterieel erfgoed in Aalst, Ninove, Denderleeuw, Erpe-Mere, Lede en Haaltert, vond dat met de hernieuwde aandacht voor Daens het juiste moment gekomen was om een groot project rond het Daensisme in de Denderstreek uit te werken en kreeg hierbij zowel inhoudelijke als financiële steun van het Priester Daensfonds.

Ook in onze gemeente vinden we her en der verwijzingen naar figuren die een belangrijke rol hebben gespeeld in de opkomst van het Daensisme. Denken we maar aan de Advocaat De Backerstraat in Denderhoutem, het Priester Daenspleintje in Ede, de gedenkplaat voor Adolf Daens op een gevel in de Bergstraat te Kerksken of het borstbeeld van De Backer aan de voormalige coöperatieve melkerij in de Lebeke. Ofschoon de namen vertrouwd klinken is het voor de buurtbewoners en passanten niet altijd duidelijk welk verhaal er schuil gaat achter deze "hot spots". Daarom zal de Erfgoedcel Denderland, in samenwerking met het Priester Daensfonds vzw en de verschillende gemeentebesturen op een aantal markante plaatsen in de regio erfgoedborden plaatsen met informatie en duiding.

Zo komt er in Haaltert een bord in de voortuin van het Warandehuis, de voormalige woning van Baron de Sadeleer, waarop de kiesstrijd tussen de Christenen Volkspartij van Daens en de Katholieke Partij van de Sadeleer aan bod komt. In Denderhoutem aan de kerk staat Alois De Backer, de volksvertegenwoordiger en op handen gedragen advocaat van de armen, centraal. In Kerksken aan de kerk worden het verhaal van de Roelanders en de problemen bij de lijstvorming in 1884 uit de doeken gedaan en in Heldergerm aan het HOC wordt aandacht geschonken aan Frederic Raes, een vaak vergeten figuur die met zijn geschriften een bron van inspiratie was voor de katholieke sociale strijd in de Denderstreek.

Op zondag 24 april 2022 wordt de officiële aftrap van het lokale luik van dit project gegeven met de onthulling van het bord in Denderhoutem, gevolgd door een academische zitting en receptie in De Spot. De gelegenheidstoespraak zal gehouden worden door Frans-Jos Verdoodt, notoir kenner van het Daensisme. Wie zich graag wil verdiepen in deze periode van de geschiedenis kan hiervoor terecht bij de Heemkundige Kring. Voor meer praktische info over de viering verwijzen we naar het gemeentelijk infoblad.

Paulette Looze

Zondag 24 april Erfgoeddag in Haaltert

In heel Denderland vinden we sporen van het daensisme terug. In Haaltert zijn dat het standbeeld van priester Daens in Ede en het borstbeeld van Alois De Backer in Denderhoutem. De komende twee jaar wil Erfgoedcel Denderland het strijdbaar daensistisch erfgoed en gedachtegoed in de kijker zetten.

Programma Erfgoeddag:

Onthulling infoborden om 10.30 uur op het dorpsplein Denderhoutem. Daarna ontvangst in De Spot.

- Verwelkoming door burgemeester Veerle Baeyens
- Gelegenheidstoespraak door professor Frans-Jos Verdoodt
- Muzikale omlijsting
- Toespraak door Vicky De Wolf, voorzitter Priester Daensfonds
- Toespraak door Michaël Van Houtte, Erfgoedcel Denderland
- Afsluiting door schepen van Cultuur, Bart Ottoy

Receptie

De Spot, Molenstraat 17.
Erfgoedcel Denderland, Priester Daensfonds en lokaal bestuur Haaltert

Inschrijven via www.haaltert.be/erfgoeddag

Erfgoeddag

in Mini Museum Mussenzele

Op 24 april is er de erfgoeddag met als thema 'Erfgoeddag maakt school'. Men focust van 25 tot 29 april op het vroegere schoolleven. Alle lokale scholen werden uitgenodigd een bezoek te brengen met de leerlingen van het 5e en 6e leerjaar aan het Minimuseum Mussenzele waar rondleidingen met de nadruk op het thema 'school' plaats vinden.

De geschiedenis van het gemeentewapen van Denderhoutem

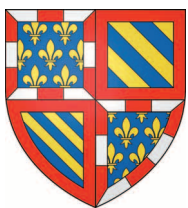
en de andere Haaltertse deelgemeenten

Denderhoutem - dat in 1217 Houthem Tenerae werd geschreven - heette waarschijnlijk oorspronkelijk *Holthem* dat later *Houthem* werd. In de uitgang "hem" herkent men duidelijk het Germaanse "heim". De bewoners voegden aan hun verblijfplaats of nederzetting graag deze uitgang toe. Denderhoutem zou dus verblijfplaats in het bos hebben betekend waaraan men later *Dender* aan toevoegde om het te onderscheiden van de andere Houthems. De middeleeuwse naam van ons dorp evolueerde fonetisch door de decennia - lees eeuwen - van *Holthem* > *Houtem* > *Oudem* > *Atem* tot het *Atom* dat wij nu gebruiken.

Het huidige alombekende wapen van Denderhoutem met de zes (het zouden er toch zeven moeten zijn?) gouden korenaren op een rood veld bijeengehouden met een zilveren lint dateert slechts uit 1843.

Na de stichting van het Koninkrijk der Nederlanden - de staat die het grondgebied van het huidige België, Nederland en Luxemburg omvatte van 1815 tot 1830, en die ook in een personele unie met het groothertogdom Luxemburg was - werden de gemeenten bij besluit van 30 Januari 1818 aangevaard hun voormalig wapenschild te laten bevestigen of er een nieuw aan te vragen met de hulp van aangezochte heraldici. Het woord "verenigd" is achteraf toegevoegd door historici, om het onderscheid te maken met het hedendaagse Koninkrijk der Nederlanden.

Die gemeentewapens waren voor een groot deel ontleend aan de voormalige stads- en schepenzegels. De door de Nederlandse regering aangezochte heraldici interpreteerden

de oude schepenzegels van ons dorp op een aantal oorkonden uit de 14de, 15de en 16de eeuw echter totaal verkeerd.

Op het oudste (1367) en de latere zegels (1537) staat immers een boom die oprijst geflankeerd door de schilden van de toenmalige soevereinen: links het wapenschild van Bourgondië met erboven de letter D van Denere, rechts het wapenschild van Vlaanderen met erboven de letter H van Hovtem (1537). Het randschrift is "Sigillum Scabinorum de Hovtem Denere".

In de middeleeuwen was het de gewoonte dat schepenbanken hun eigen zegel gebruikten om akten te bezegelen. Niet verwonderlijk dat de schepenen met hun keuze voor een boom in het zegel van Denderhoutem (1367) zinspeelden op de naam van hun dorp. We hebben hier duidelijk met een sprekende zegelfiguur te doen: Denderhoutem, de beboste plaats aan de Dender.

In de Middeleeuwen was de handtekening, zoals wij die thans gebruiken, nagenoeg onbekend. Zij die toen een akte of een besluit moesten bekrachtigen, hechtten er hun zegel aan. Dit zegel had dezelfde waarde als de gewettigde handtekening op onze dagen en bestond uit twee delen: het embleem en het omschrift. Het embleem symboliseert de persoon of de instantie die zegelt, het omschrift vermeldt de naam en de hoedanigheid van de zegelaar. In de vroegste tijden is het omschrift meestal in het Latijn gesteld, later komt het ook in het Vlaams voor.

Bij de burgers kwamen de zegels een weinig later in gebruik dan bij de ridders en edellieden. Grondbezitters en leenhouders, burgemeesters en schepenen, later ook andere burgers, hingen hun zegel aan officiële stukken en waarmerkten hun overeenkomsten met hun zegel. In hun eenvoud zijn die zegels vaak heel mooi en de emblemen die er in voorkomen wijzen op een andere adel: de adel van de arbeid. Naar het voorbeeld van de edelen vonden vele burgers er hun behagen in zich, bij het kiezen van een zegelfiguur, door een zinspeeling op hun naam te laten leiden. Ik kan aan de neiging niet weerstaan de karakteristieke zegelfiguur uit Houthem Tenere (Denderhoutem) mee te geven van Francho, dictus Rattier die in 1282 drie ratten op zijn zegel plaatste...

Onze gemeente maakte onder het oude regime deel uit van de Heerlijkheid of het land van Rotselaar en behoorden dus niet tot één van de vijf baronieën van het leenhof van Aalst die werden gerangschikt onder de naam "diversche parochiën".

De heerlijkheid 'Land van Rotselaar' was rechtstreeks afhankelijk van de wettelijke kamer van Vlaanderen, een gevolg van het feit dat de graven van Vlaanderen een lange tijd eigenaar geweest zijn van de heerlijkheid. Organisatorisch viel het meestal samen met het leenhof de Burg

Ninove, ook rechtstreeks eigendom van de graven van Vlaanderen. Ze bestreek de dorpen Aaigem, Vlekkem, Heldergem, Haaltert, Kerksken en Denderhoutem. Het denombrement (de staat van het verworven leen) beschreef het als volgt: "... , begrijpende 't selve landt en heerschap van Rotselaere vier principale prochien, ende andere enclavementen, te weten de prochie van Haaltert, metten enclavement dat men noemt Kercxken; de prochie van Denderhoutem; de prochie van Aychem met zijn enclavement ende appendentie genaemt Vleckem, mitsgaders de prochie van Heldergem".

Ze bleven een vorm van zelfbestuur behouden. In het Land van Rotselaar waren er vier schepenbanken bedrijvig: Haaltert-Kerksken (5 schepenen van Haaltert en 2 van Kerksken), Aaigem-Vlekkem (5 schepenen van Aaigem en 2 van Vlekkem - een eigenaardigheid voor deze schepenbank is dat beide dorpen zelfs niet aan elkaar grensden!), Denderhoutem en Heldergem.

Enkel Haaltert en Denderhoutem hadden een eigen zegel en konden charters authenticeren. Bestuurlijk hebben we te maken met vier verschillende schepenbanken, die elk bevoegdheden bezaten op rechterlijk en administratief vlak binnen hun territorium. Iedere schepenbank behandelde bv. volledig autonoom de verdeling van de belastingen over haar inwoners.

Voor alle duidelijkheid het leenhof Haaltert wordt terecht geklasseerd onder Rotselaar, maar verschillende heerlijkheden en lenen worden ten onrechte onder het leenhof de Schijvink samengebracht. De schepenbank van Haaltert-Kerksken, van Aaigem, van Denderhoutem en van Heldergem ressorteerden wel onder Rotselaar maar niet onder de Schijvink. Tot de Schijvink behoorden wel gronden gelegen op Haaltert, Kerksken, Aaigem, Burst en Heldergem.

De heren van Rotselaar - die zelf nooit in de streek verbleven - lieten hun plaatselijke belangen waarnemen door (hoog-)baljuws, ambtenaren die zij hierheen stuurden. Vermits de heren zeggenschap hadden over de hoger genoemde 5 dorpen hadden die de hulp nodig van onder- en poortbaljuws die de rust moesten verzekeren in het gebied van de heer, de

schepenen ter schepenbank of vierschaar bijeen moesten roepen en toezagen op de rechtspleging na het uitspreken van een vonnis. Onmiddellijk onder de baljuw stond de meier of schout, vaak de eerste man uit de plaatselijke bevolking. Vaak was hij voor het leven benoemd en kon de meierij van vader op zoon overgaan.

Soms werd het ambt ook gewoon "gekocht" door gegoede families. Voorbeeld hiervan de Haaltertse familie De Sadeleer die de erfmeierij van Denderhoutem kocht van Graaf van Imbeecke .. *"volgens den hauden leenbouck van daete den 27 juli 1720; folio 38, verso"*.

De Nederlandse regering heeft in 1818 de boom op het oude schepenzegel foutief geïnterpreteerd. De toenmalige heraldici hebben de middeleeuwse zegelfiguur niet begrepen en het kruin van de stevig bewortelde boom ten onrechte voor een bundel tarwearen genomen hiermee verwijzend naar de vruchtbaarheid van de streek.

Vandaar de officiële beschrijving op 4 augustus 1818 van het blazoen als zijnde *"de gueules à une gerbe de froment d'or lié d'argent"* ofte *"van keel beladen (= op een rood veld) een gouden koornschoof samen gehouden met een zilveren band"* Gans ten

onrechte heeft men dan ook, in het koninklijk besluit van 21 juli 1843 het gemeentewapen bevestigd als zijnde: « In rood zeven gouden korenaren, bijeen gebonden met een zilveren lint». Verwarring alom dus: een uit de kluiten gewassen boom, zeven korenaren of zes ?

In feite zou het gemeentewapen van Denderhoutem er zoals hiernaast hebben moeten uitzien: centraal de boom (waarschijnlijk op een groen veld) verwijzend naar de beboste streek aan de Dender, links geflankeerd door het wapenschild van

Bourgondië met erboven de D van Denere, rechts het wapenschild van Vlaanderen met erboven de letter H van Hovtem (1537)

Ik kwam toevallig een blindzegel van Denderhoutem op het spoor waardoor de tekst of afbeelding onuitwisbaar in reliëf kon worden aangebracht op papier (o.a. door de gemeentebesturen) met een speciale reliëf- of blinddruktang. Anders dan bij de eerdere zegelstempels was zo'n tang voorzien van

twee stempelplaten: eentje met de afbeelding in reliëf en eentje met de afbeelding in spiegelbeeld, zodanig dat de twee platen nagenoeg exact in elkaar pasten. Door het papier van een document daartussen samen te persen, werd daarin de zegelafbeelding in reliëf aangebracht. Op de blindzegel die heel waarschijnlijk dateert van kort na de stichting van het Koninkrijk der Nederlanden in 1815 staat wel degelijk een uit de kluiten gewassen boom (weliswaar zonder wortels maar met volledig uitgegroeide kruin) met er rond de Nederlandse tekst "Plaatselijk bestuur van Denderhautem".

De eerste inktstempel aangebracht in het trouwboekje van mijn grootouders heeft wel degelijk een korenschoof met 7 korenaren met de vermelding "Plaatselyk bestuur van Denderhautem Oost-Vlaanderen".

Op latere stempels wordt het een korenschoof van zes aren en wordt "plaatselyk bestuur" vervangen door "Gemeente Denderhautem", later door "Gemeentebestuur Denderhoutem" maar met de extra vermelding Oost-Vlaanderen.

In de loop van de XVIIe eeuw werd het land van Rotselaar in drie delen geplitst en kreeg aldus drie eigenaars. De erfgenamen van elk der drie heren kwamen op hun beurt in het bezit van een deel van het oorspronkelijk domein. Als laatste heer van Rotselaar voor een van deze delen treffen wij Lieven-Lodewijk du Bois aan, baron van Herdersem die in 1799 overleed. De familie du Bois of van den Bossche voerde in zilver een rode dwarsbalk beladen met drie vijfpuntige zilveren sterren en vergezeld van drie rode merletten [De merlet (Frans: merlette, eigenlijk vrouwtje van de merle (merel) ook wel merlaan genoemd is een heraldisch wapendier.] De dwarsbalk met de drie sterren werd overgenomen in het wapen van Helderger, de merletten in dit van de gemeente Kerksken.

HELDERGEM. - Het heerlijk gezag over Helderger behoorde aan de heren van het land van Rotselaar. In de 15de eeuw schijnt Helderger nog geen eigen zegel te hebben gehad om zijn wettelijke akten te bekrachtigen; althans leest men in verschillende oorkonden van die tijd dat de schepenen aan die van Aaigem vroegen er hun zegel te willen opdrukken. Het wapen van Helderger staat als volgt beschreven in het besluit van de Hoge Raad van Adel van 4 Oogst 1818 en in het koninklijk besluit van 21 Juli 1843: "gedwarsbalkt met zes stukken zilver en rood, elke rode balk beladen met drie vijfpuntige zilveren sterren". Het werd afgeleid van het blazoen van de laatste heer van Rotselaar, Lieven-Lodewijk du Bois.

KERKSKEN. - Tot aan de Franse Omwenteling was Kerksken een heerlijkheid van het land van Rotselaar De gemeente heeft een sprekend wapen. Het werd eerst toegestaan door de Hoge Raad van Adel, op 4 Oogst 1818, en erkend door koninklijk besluit van 12 Oogst 1843. De beschrijving ervan luidt als volgt: "In goud een rode kerk, staande op een groene grond en van boven vergezeld van drie naast elkander geplaatste rode merletten". Die merletten (een eendachtig of kuikenachtig gestileerd vogeltje) zijn ontleend aan het blazoen van de laatste heer van Rotselaar, Lieven-Lodewijk du Bois.

In het begin van de 14e eeuw was Haaltert in het bezit van Jan van Rotselaar, die, in 1334, de heerlijkheid verkocht aan Hendrik van Vlaanderen, heer van Ninove en baanderheer van Rotselaar. Het domein kwam daarna achtereenvolgens in de handen van verschillende families om, tenslotte, terug te keren tot de heren van Rotselaar aan wie het tot op het einde van de 18de eeuw bleef.

De gemeente Haaltert kreeg op 4 augustus 1818 van de Nederlandse regering: "in zilver drie rode leeuwen, genageld en getongd met blauw." Dit wapen werd door de Belgische regering bekrachtigd op 12 augustus 1843. - J. Melkenbeeck⁽¹⁾ verwijst in het tijdschrift LvA-jaargang 6 - 1954 hiervoor als bron naar het wapen van de heren van Rotselaar. Bij nader onderzoek blijkt dit niet juist want bij een miniatuur uit 1445 gemaakt in het klooster van Affligem staan ook de namen bij de blazoenen van het Brabantse team (onderaan) met naast Jan I en zijn zoon Jan II, de heren van Gaasbeek, Wezemaal, Rotselaar ("in zilver drie lelies met afgesneden voet van keel"), Geten, Diest, Breda en Bierbeek, oftewel de top van de Brabantse ridderschap.

Omdat het wapen van Rotselaar sowieso al gebruikt werd door de Vlaams-Brabantse gemeente Rotselaar werden de lelies door de Hollanders aangestelde heraldici vervangen door drie leeuwen van keel in een veld van zilver. Om verwarring te vermijden met het wapenschild van Gavere kregen de Haaltertse leeuwen dan maar blauwe klauwen.

Merkwaardig toch dat ook hier geen gebruik werd gemaakt van de zegels van de oude schepenbank van Haaltert. Het eerste dateert uit 1307 en vertoont het wapen van de familie van Boelare, de drie andere stellen de H. Gaugericus, patroon der parochie voor. De heilige bevindt zich tussen twee kleine schilden met, in 1333 het blazoen van Namen (Gwijde van Dampierre was ook graaf van Namen), in 1432 en 1491, de wapens van Vlaanderen en Boergondië.

De gemeenteverkiezing van 11 oktober 1970, de laatste vóór de fusie, verliep zonder zware aanvallen op de tegenkandidaten. De fusieperikelen werden een politiek gehacketak, vooral gedirigeerd uit Aalst en Brussel. Wat was het meest opportuun? Een zelfstandig Denderhoutem? Een fusie met Denderleeuw of met Ninove?

Uiteindelijk koos de CVP-PVV meerderheid om samen te gaan met Haaltert, Heldergerem en Kerksken "omwille van de gelijkaardige structuur en het landelijk karakter".

Van de wens om de naam Denderhoutem als ondertitel te bewaren in de naam van de nieuwe fusie-gemeente kwam niets terecht. Dat zelfs het voorvoegsel "Groot" bij Haaltert als naam voor de fusie-gemeente een stap te ver bleek ligt menig inwoner van Atom (nog altijd) zwaar op de maag...

Wat als Haaltert straks uit elkaar valt? In Ninove zien ze het wel zitten. De mensen van Atom gaan er winkelen en op restaurant, hun kinderen gaan er naar de middelbare school, zwemmen, het CC de Plomblom ... Heldergerem lijkt dan weer aansluiting te zoeken bij Erpe-Mere.

Het Haalterts gemeentebestuur koos dit jaar wijselijk - zoals talrijke andere fusiegemeenten - om het wapen van Haaltert te vervangen door een modern logo om onderlinge naijver tussen de vier deelgemeenten te vermijden.

© Luc Pots

1- *Geschiedenis en beschrijving der gemeentewapens van het Land van Aalst.*
LvA-jaargang 6 - 1954 - J. Melkenbeeck.

DE WERELD VAN GISTEREN

Dat komt voor de bakker

Groot geworden halfweg de vorige eeuw in een omgeving waar soutanes, Lourdes en Scherpenheuvel de plak zwaaiden, baden wij het Onzevader met de ogen toe. We prevelen 'geef ons heden ons dagelijks brood' en vonden dat het goed was. Op enkele 'kemels' na kenden we de mis in het Latijn uit het hoofd. Als toverformules. Simsalabim. Zo hoorde dat.

Brood was overal en op alle plaatsen, zoals bakker Henri (Boerens Rie) die dagelijks door onze straat manoeuvreerde. Brood kwam zo vanzelfsprekend op tafel als - ik noem maar wat - elk jaar sneeuwballen gooien. Brood leek een houvast als statige processies vol rozengeur en elke zondag naar de kerk. Soms peuterden we, ongemerkt voor moeders oog, het kruim uit het sponsige brood. Manna uit de hemel. Daar waar bakkers woonden. Dacht ik.

Het gezin André De Schrijver en Rosalie Marie De Winter, gebuwd in 1912 met hun kinderen Henry (Boerens Rie), Maria en Odile. Ze woonden in het Molenveld.

'Hé! Henri!'

Moeders stem galmde over de straat als ze te laat reageerde op de hoestende deurbel, die klonk als een luie fietsbel, waarachter bakker Henri ongeduldig van het ene been op het andere wiebelde met enkele broden tegen zijn grijze schort aangedrukt. Zo wachtte hij onderdanig op een nieuwe bestelling of op een weigering van moeder dat ze even geen brood behoefde. Als je Henri, die vanuit zijn winkelkje in het Molenveld dat door zijn vrouw Maria werd bestierd, niet uitdrukkelijk opdroeg om bij zijn volgende ronde geen brood te leveren wegens genoeg, dan stond zijn hagelwit product ongevraagd in de nis van de huisgevel, net boven de daarin gemetselde brievenbus, enigszins beschermd tegen de weergoden of peuterende kindervingers.

Ach, Henri, gedrongen man met je wit bebloemde voorschoot die fladderde om je botten. Je rende van hot naar her met je gebakken deeg, nu eens té doorbakken, dan weer té snel uit de oven, je leek er geen vat op te krijgen. Je autootje dat al verder bolde voor je er goed en wel in zat omdat je de handrem was vergeten aan te trekken of omdat de kabel versleten was zodat hij niet meer 'pakte', stond verweesd en hotsebotse achtergelaten in onze lege straat. Het vehikel kreeg af en toe kuren terwijl jij belletje trek deed als een stouterik. Je deed enkele deurbellen na elkaar, in de hoop dat de bewoners niet allemaal tegelijk zouden opendoen, want dan wist je niet meer waar je het had met je verwarde haardos die alle kanten uit piekte, doorspekt met flarden meel, sporen van je nachtelijke arbeid.

Op het einde van de week werd de rekening gemaakt van de geleverde en - wie durfde het zeggen? - de niet-geleverde waren. Henri sloeg er soms naar als naar een vervelende wesp en moeder wist van lieverlee niet meer wat haar kroost de afgelopen week achter de kiezen had gestoken. Dan grabbelde Henri omstandig in de slappe lederen tas die als een leiband om zijn hals hing, waarmee hij eruitzag als een gepensioneerde postbode. Ik zag hem denken dat hij beter piloot was geworden. Tot enkele huizen verder kon je het gerinkel horen van de petieterige roestbruine halve frankskes of de muisgrijze kwartjes die van een gaasje waren voorzien en waarmee Henri's vingers roefelden op de hupse cadans van zijn trekkebekkende gezicht. Maar bakker en moeder rookten uiteindelijk de vredes-

pijp. Tijd voor een praatje was voor Henri niet aan de orde, want verspilde tijd stond synoniem voor weggegooide centen. Had bakker Henri geen tijd te verboemen, een goedlachse blik had hij te over. Na afhandeling van de transactie spurtte hij als een olympiër naar zijn ongedurig reutelend karretje en weg was ie.

Ter gelegenheid van de kermis maakte moeder vlaaien. 't Is te zeggen: het beslag. Dat werd in een speciale, bruin geribbelde kom gekieperd waar bovenop een briefje stak met onze naam, want we bleken niet de enigen met zo'n (mis)baksel. De kom nam bakker Henri zonder tegenstribbelen mee van goede klanten. Enkele dagen later hing hij blinkend van trots met de inmiddels gebakken vlaai

tegen zijn ribben opnieuw aan de bel. Gratis en voor niks, want de broodoven stond toch heet. Voor wat, hoort wat, peinsde moeder en ze kocht alweer een paar broden te veel als dank voor Henri's moeite.

'Ik wil de hemel, ik wil de straat' las ik bij dichter Luuk Gruwez. Woorden die op het iele lijf van Henri van toepassing waren. Hij is allang naar zijn hemel, onze bakker, mét zijn autootje en mét zijn brood en ook moeder is voor eeuwig haar schelle stem kwijt. De straat, die Henri wou, had hij eerder ingepakt. Ik zie hem staan voor Petrus, die watertandt bij het zien van Henri's paradijselijke baksels. Het is hem gegund vanuit mijn ouwelijk geworden kinderhart.

Norbert De Meyer

Haaltert 2^e familiale

In 1958 werd de 'Huishoudschool Sint-Jozef' omgevormd tot 'Familiale Huishoudkunde'. Hier een opname van een klas in 1968-°1953.

*Verz.: Cristelle Stevens, Turnhout
Info: Godelieve De Graeve, Haaltert.*

Voorraan:

- 1- Sonja Van den Eeckhout
- 2- Erna Paridaens
- 3- Marina Van Vaerenbergh
- 4- Annemie ...
- 5- Liliane Desplenter
- 6- Christelle Stevens
- 7- Hildegard Maeschalck

Achteraan:

- 8- Elianne De Kegel
- 9- Rita Hunnink
- 10- Ingrid Roelandt
- 11- Nicole Maeschalck
- 12- Danielle Bosseloo
- 13- Gonda Van den Steen
- 14- Godelieve De Graeve
- 15- Elianne De Schrijver

De strijd om de kiezer in het Fransmansdorp Heldergem

deel I

Inleiding

Tot en met de onafhankelijkheid van België werd in Helderghem het politieke leven grotendeels beheerst door een viertal families: De Swaef, d'Haeseleer, Antheonis en Schouppe, die ook na 1830 nog talrijke burgemeesters zouden leveren. Voor wat de 18e eeuw betreft mogen wij de naam Buysse toevoegen.

Zij leverden niet minder dan drie burgervaders en lieten een belangrijk familiearchief na.

Grootscheepse daden waren er niet te vermelden. Aan de dorpelingen werd gevraagd om de wegen begaanbaar te houden en wie dat niet deed *'den duvel de zal hem trekken bij sijn-en slinksen voet'* (1).

In het begin van de 19e eeuw werd het burgemeesterschap enkele keren waargenomen door de familie de Ruddere. Zij leverden drie burgemeesters in het begin van de 19e eeuw. Het moderniseren van de wegen stond regelmatig op de agenda (niets nieuws onder de zon, dus). Vooral aan de invalswegen werd de nodige aandacht besteed. Zo werd een stuk boomgaard met gemeentegrond ingepalmd omdat dit *'de weg aan de Lystraat tot den weg naar Aygem eene behoorlijke breedte zal kunnen geven.'*

De vooroorlogse situatie

Kort na het ontstaan van Helderghem op 23 november 1830 werd de Helderghemse raad samengesteld. Constant Schouppe werd burgemeester en Jan-Baptist De Swaef en Pieter Antoon Antheonis waren de schepenen. Samen met Jan-Baptist De Vuyst, Paul Jozef D'Haeseleer, Livinus Goeman en Jan De Coninck vormden zij de eerste Helderghemse gemeenteraad in het nieuwe België. Einde 1834 rommelde het reeds in de gemeente. Er waren vooreerst de problemen met secretaris Désire Milo. Deze weigerde de taken van zijn opdrachtgevers uit te voeren en riep in het bijzijn van talrijke getuigen: *'Ik schijt de regentie van Helderghem uit'*! Op 5 december werd deze wispelturige figuur uit zijn ambt ontzet en stelde de raad Albien Torrekens aan als nieuwe secretaris. Ook de burgemeester kwam onder vuur te liggen. Hem werd gesjoemel met gemeentegelden aangewreven voor kasseiwerken die nooit werden uitgevoerd.

Van 1847 tot 1860 werd De Swaef burgemeester. In zijn eerste ambtsjaar heerste er een dramatische toestand in de

gemeente. *'De toestand der werkende klasse is op dit oogenblik bedroevend en als de situatie niet verbetert zal er tijdens de komende wintermaanden nog meer armoede geleden worden dan de vorige jaren.'* Vele dorpsgenoten werden bovendien getroffen door de typhus, in die mate dat de financiële midelen van het *'Armenbestuur'* (voorloper van het OCMW) ontoereikend waren en de gemeente een aantal bomen verkocht om de grootste nood te lenigen.

Op 7 juli 1872 schreef de Denderbode: *'Katholieke zegepraal te Helderghem. Onze gemeente is sedert 18 jaren door eenen liberalen gemeenteraad bestuurd. Van dit liberale juk moede zijnde is zij eindelijk uit haar sluimering opgestaan en heeft zij op 1 juli de liberale overheden wandelen gezonden.'* Mede aan de oorzaak van deze overwinning zou het feit zijn dat de onderpastoor 's avonds op weg naar een zieke door *'vijf liberale uilen van Nederhasselt'* bespot en beledigd werd.

Feit is dat gedurende 100 jaar de strijd tussen katholieken en liberalen in Helderghem, zoals ook in andere dorpen, vaak op het scherp van de snee zou gevoerd worden, soms met desastreuze gevolgen voor de betrokkenen.

In 1887 was er een tussentijdse verkiezing en twee lijsten werden ingediend. Een groot aantal ongeldige stembiljetten (22 op 69) was een aanleiding voor Pieter Jan De Swaef om een klachtenbrief naar de Gouverneur te sturen. De Swaef veronderstelde dat een aantal briefjes ten onrechte werden afgekeurd *'bij zooverre dat de lijst van Antheonis tot de volstrekte meerderheid zou komen en er geen ballotering (herstemming) zou moeten gebeuren.'* Bovendien was er een merkwaardige houding van de secretaris, die pakken met kiesbriefjes mee naar huis nam, in plaats van ze te bewaren in het gemeentehuis. De klacht werd echter te licht bevonden en de resultaten werden aanvaard: Antheonis, De Swaef, D'Haeseleer en Cooreman werden verkozen.

Met het oog op de verkiezing van 1895 kwamen de propagandisten hun ideeën in de herbergen verkondigen. Afhankelijk van het feit of de overtuiging van de spreker overeenstemde met die van de verslaggever was de meeting een overdonderend succes of een zielige bedoening. In een lang artikel trok de katholieke Denderbode van leer tegen de Daensisten, die *'christelijke volksfoppers'* werd genoemd. Toen bij Benoit De Pauw een Brusselaar zijn betoog hield, kwam er tegenspraak van een Helderghenaar, maar die werd uitgejouwd. De spreker had het peil van het katholiek onderwijs op de korrel genomen, wat volgens de verslaggever

beweest dat de spreker van *'liberalen bloede was die het schaapskleed der christene volkspartij heeft aangetrokken'*.

De week voordien was er bij Philemon Braeckman al een spreker geweest, maar *'die heer dierf tenminste openlijk bekennen dat hij liberaal was'*.

De krant riep op om eindelijk wakker te schieten en *'het katholiek gevoel'* weer aan te wakkeren. Er waren 197 stemmers die 331 briefjes deponeerden en blijkbaar had de oproep in de Denderbode succes want *'de jonge katholieken'* behaalden de volstrekte meerderheid. Antheonis behaalde het grootste aantal stemmen (185), maar zijn partijgenoot Jan Baptist De Swaef kreeg de sjerp. Bij zijn inhuldiging op 23 februari waren er feestelijkheden met een stoet en een vuurwerk op de Mottendries.

Begin 1900 werd vanuit de provincie gevraagd om raadzaalen te scheiden van de herbergen. Dit was gemakkelijker gezegd dan gedaan, want Heldergerem was alles behalve kapitaalkrachtig. Niemand zag er graten in om bij de Wed. De Swaef (vroeger café rechtover de kerk, later fotograaf E. De Neve) te blijven vergaderen. Uiteindelijk werd onder druk van de provincie geopteerd een gemeentehuis te bouwen, met een lening van 4000 Bfr.

Rond de opening van herbergen was men het regelmatig oneens. Vooral tijdens de kermis werd er nogal eens herrie geschopt. Men besloot een gemeentelijk reglement te maken om de misbruiken te beteugelen. Zo moesten de herbergen dicht om 9 uur 's avonds en om 10u in de zomer en werd *'tuischen'* (gokspelen) verboden.

In 1903, nog tijdens de periode van het meervoudig stemrecht, ging het er opnieuw hevig aan toe. De lijst nr. 1 van *'het katholiek comité van Heldergerem'* met burgemeester De Swaef op de derde plaats bracht een manifest uit, waarbij zij de tegenpartij spotnamen gaf en hun programma in 11 punten uiteen zette. Zo zou men stoppen met smullen en dineetjes geven, kassei leggen, het geld aan de armen geven, voor godsdienstonderwijs zorgen, geen duur gemeentehuis bouwen, de schoolmeester geen opslag geven en zijn woning niet vergroten, maar wel de pastorie en zich verzetten tegen de misbruiken.

In een tweede pamflet trokken zij alle registers open. Ze spraken vooral de Fransmans aan en beloofden die werk in eigen streek. Ze werkten ook op het gemoed van de christenen, door hen te laten stemmen volgens hun geweten. De tactiek had succes, want de lijst behaalde de volstrekte meerderheid. De Daensisten kregen, in tegenstelling tot de omringende gemeenten, moeilijk vaste voet en werden door de katholieke pers er smalend van langs gegeven.

Een paar jaar later, in 1907 mengde pastoor Bonner zich in de discussie, alhoewel hij reeds aangesteld was in zijn nieuwe parochie in Oudegem. Hij stuurde een rondschrijven en maande zijn parochianen aan om voor lijst nr. 1 te stemmen. Het had geen impact en lijst nr. 2 met Emiel Baeten, Henry De Swaef, Frans Pardaens en Bernard Thijs wonnen het pleit.

Ook de nationale thema's lieten Heldergerem niet onberoerd. Op plaatselijke meetings brachten zij het programma voor de nationale verkiezingen aan de man. Zo ook in 1911 in De Klok, rechtover de kerk, waar de katholieken opnieuw hun stellingen verkondigden voor boer en werkman. Ze waren niet mals voor de Daensisten. Het geheel werd opgeluisterd met hun strijdlieiders en de verslaggever noteerde in De Volksstem van 26 maart 1912: *'De mannen van Heldergerem gingen bijkans vechten voor de liedjesteksten en zongen mee, dat de muren daverden...Daar woont een vurig en geestdriftig volk, vol geloof en iever voor 't katholiek'*.

In 1921 werden voor het eerst in de politieke geschiedenis van de gemeente drie lijsten ingediend, waarvan twee onvolledig. Elke lijst kreeg een vertegenwoordiger in de raad met Hector Baeten, Donaat De Troyer, Alfons De Cooman, Victor D'Haeseleer, Remy Verleysen, Placide Van Cauter, Petrus Van den Neucker, Leo Hespels en Gustaaf Jacobs. Victor D'Haeseleer werd burgemeester.

Burgemeester Jan D'Haeseleer en echtgenote
(Verzameling Willy D'Haeseleer)

Het jaar daarop werd de aanleg van het elektriciteitsnet goedgekeurd. Het prijskaartje voor de aanleg bedroeg na de eerste uitbreiding 93.747,50 Bfr.

Vindingrijkheid bleef troef in de manier waarop men de tegenstander een hak probeerde te zetten. Zo weigerde de voorzitter van het kiescollege een lijst omdat de kandidaten van lijst 2 hun naam naast een getypte tekst hadden geplaatst en niet eigenhandig hadden getekend. Er was dus slechts één lijst zodat alle kandidaten van die lijst automatisch verkozen werden. De tegenpartij liet het echter hier niet bij en stuurde een verklaring van Jozef De Vulder naar minister Jaspar waarbij het bedrog werd bevestigd.

Op 15 december verscheen in het Staatsblad de mededeling dat de verkiezingen moesten worden overgedaan. Dit was volgens de Volksvrienden *'het bewijs dat er hier kwaden wil in 't spel was...Men had begrepen dat konkelfoes en volksfopperij hier de baas hadden gespeeld.'*

'De Ware Volksvrienden' kwamen in 1932 op met een scheurlijst, de lijst van Petrus Callebaut (*Peeje café*). Er waren twee verkozenen: Petrus Callebaut zelf (als plaatsvervanger van kopman Alfons De Cooman, die niet mocht zetelen omdat zijn broer op een concurrerende lijst verkozen was) en Cyriel Lievens. Emiel Cooreman had zelfs een gedicht gepubliceerd om de draak te steken met de tegenstrevers (2). De traditionele lijst, nr. 1 werd aangevoerd door Frederic Raes, Doctor in de Rechten en Wijsbegeerte, geboren in Heldergem op 3 mei 1865. Naast zijn functie als leraar en zijn politieke bezigheden, hield hij ervan om te filosoferen, vooral over problemen die de werkende klasse aanbelangden. Hij publiceerde o.m. een studie, waarin hij zowel het socialisme als het kapitalisme op de korrel nam en die een goede pers kreeg en zelfs in het Frans werd vertaald.

Ondanks bezwaar over de slordige werkwijze van kiesvoorzitter Corten, zetelde Raes voor de eerste maal als burgervader. Hij erfde een rampzalige financiële toestand en om de spaarzaamheid aan te tonen werd de burgemeestervergoeding verminderd van 200 naar 20 Bfr, die van de schepenen van 80 naar 10 Bfr. en de zitpenningen voor de raadsleden afgeschaft. Toen de Waalse minister Delattre maatregelen nam i.v.m. de werkloosheidsvergoeding en het afschaffen van de wachtdagen en het seizoensinkomen als vast inkomen, kwamen vele honderden naar Heldergem afgezakt. Signaal, het blad van het Vlaams Nationaal Syndicaat noemde het in hun blad van 16 februari 1936 een *'monsterbetoging'*. Het berichtte: *'De Fransmansch marcheerden achter de zwarte noodvlug in de Fransmanschburcht Heldergem. De optocht was één macht! 't Weer was doodziek, alle veldpaden en wegen waren herschapen in modderpoelen. Een dooidag na een vorstperiode, maar niets, geen kracht kon den harde strijder weerhouden.'*

1938 werd het roemloze einde van Frederik Raes. Hij had de schulden afbetaald, de wegen verbeterd en de school hersteld, maar kondigde aan dat hij zijn tijd wou spenderen aan zijn gezin in Mene. Dit werd door de oppositie gretig aangegrepen en het was Gaston Baeten die de meeste stemmen behaalde en de sjerp omgordde. Raes kon zijn ontgoocheling moeilijk verbergen en schreef een pamflet aan alle inwoners: *'In 1932 gaven de kiezers mij 79 naamstemmen en na zes jaar honderden een dienst bewezen te hebben, ziehier mijn loon: 87 naamstemmen! Ik heb kunnen vaststellen hoe weinigen aan een 'demi'(pint) kunnen weerstand bieden en herinneringen aan bewezen diensten hooghouden'. Ze werden 'caféstemmers' genoemd.*

Tijdens de oorlogsperiode werd door een beslissing van de secretaris-generaal van het Ministerie van Binnenlandse zaken de gemeenteraad gehouden zonder raadsleden. In de schaarse zittingen zetelde het driemanschap burgemeester Gaston Baeten, schepenen Jozef De Feyter en Odillon Van Buggenhout, samen met gemeentesecretaris Nachtegael. Na de doortocht van de geallieerden werd de vroegere gemeenteraad opnieuw geïnstalleerd, in afwachting van nieuwe verkiezingen.
(wordt vervolgd)

*Deze niet gesigneerde tekst hebben wij ontdekt in het archief van onze overleden medewerker Roger De Troyer, met volgende voetnota:
'Deze bijdrage is vooral gebaseerd op het boek; Minnaert W. e.a.,
Bijdrage tot de geschiedenis van Heldergem, HK Haaltert 1994, vooral het deel over de politieke situatie.*

Bronnen:

- RAR, Inv. nr. 231, nr. 30
- SAA: krantenarchief.

FC Kerksken in de kijker

In 1974 werd de nieuwe kantine van FC Kerksken in de Bergstraat plechtig ingehuldigd (meer hierover in ons volgen nummer). Hier een opname van de hoofdsponsor Willy Michiels en enkele bestuursleden samen met spelers van de 1e ploeg, de junioren en de reserves.

*Foto Studio De Winter, Welle
Verzameling: Patrick Van de Velde,
Nieuwerkerken (gift a/d HKH)
Info: Willy Impens*

- 1- Michel De Luyck
- 2- Patrick De Guisseme
- 3- Yvan Van Impe
- 4- Johan Peerlinck
- 5- Ludwig Van de Sype
- 6- Dirk Hendrickx
- 7- Guy Van den Eynde
- 8- Dany De Neve
- 9- Franky De Pelsemaeker
- 10- Erwin De Guisseme
- 11- Yvan Van Keymeulen
- 12- Peter Lodts
- 13- Willy Michiels
- 14- Luc Vocaet
- 15- Paul De Neve
- 16- Rik Baetens

- 17- Wim De Schutter
- 18- Marcel Van Sande
- 19- ...Van Durme
- 20- Herman Lievens
- 21- Guy Roelandt
- 22- Peter Baetens
- 23- Paul Ruyssinck
- 24- Roland Ottoy
- 25- Frans De Kock
- 26- Willy Impens
- 27- Alfons Callebaut?
- 28- Willy De Decker
- 29- Marc Baetens
- 30- Aimé De Paepe
- 31- Omer Heyse
- 32- Arthur De Schrijver

- 33- ...
- 34- Mark Roelandt
- 35- Eddy Cauwels
- 36- Danny Verberen
- 37- Patrick De Paepe
- 38- Rudy Impens
- 39- ...
- 40- Roger Tas
- 41- Karel De Bruyn
- 42- Roger Keunen
- 43- Pieter Beerens
- 44- Geert Piens
- 45- Harry Beerens
- 46- Robert Van Durme
- 47- Henry Van der Eecken
- 48- Frans Hendrickx

Documentatiecentrum

Wij danken:

- Fam. Bert Van Schandevijl, Denderhoutem: foto's
- William Van Overwaelle, Haaltert: documenten
- Marc Van der Eecken, Kerksken: bidprentjes
- Greta Van Cauwenbergh, Heldergerem: documenten en foto's
- Robert Welleman, Denderhoutem: foto's (Kerksken samenkomsten jarigen)
- Karel Boeykens, Aalst: dagboek van Jan Lauwereys (Siskes Zjang) uit de Windmolenstraat te Haaltert. Een uniek tijdsdocument!
- Raf Ottoy, Haaltert: video Retro Kerksken
- Marc Lauwereys-Redant, Haaltert: bidprentjes, foto's
- Marijke Boonen, Kerksken: video's
- Guido Mortier, Haaltert: documenten
- Fam. Marc De Rijck-Beerens, Kerksken: bidprentjes, foto's en negatieven (glasplaten)
Hierbij toch graag een woordje uitleg: Studio Marcel De Rijck (Kerksken) was in de vorige eeuw een begrip in onze regio. Ruim een halve eeuw fotografeerde hij zowat alles en iedereen. Elke communicant, elk huwelijk, elke familiefoto, elke speciale gebeurtenis werd vastgelegd op de gevoelige plaat. Hij liet ons een archief na van enkele duizende glazen fotoplatten (negatieven). Het is nu aan ons deze te digitaliseren en te ordenen, zodat geïnteresseerden misschien een verloren gewaande opname kunnen ontdekken van ouders, grootouders en familie. Wij zijn er ons van bewust dat dit een huzarenwerk is, waarbij helpende handen zeer welkom zouden zijn! Graag doen wij een beroep op enkele vrijwilligers om een handje toe te steken.

Hebben jullie een paar uurtjes vrij per week en willen jullie ons helpen? Geef seintje 0472 80 99 12 of info@hkhaaltert.be of kom even langs in ons archief, elke donderdag van 10-12 uur.
Alvast onze oprechte dank!

Correctie in nr 4/2021

Blz. 12, klasfoto Madame Jeanne.
2e rij, nr. 8: Victor Cannau
3e rij, nr. 5: Monty Meert
3e rij, nr. 2: Maurice Cannau

Oe skrouëve men 't allemoël?

Onze twee uitgaven 'Oe zeggen men 't ammel' van Gilbert Redant en 'Oe zeggen men dadde in 't Eljergems' van Roger De Troyer zijn een hulp om typische, soms verdwenen uitdrukkingen opnieuw op te rakelen. (1) De uitspraak zal voor velen waarschijnlijk geen probleem opleveren. Anders is het gesteld met de fonetische schrijfwijze.

De laatste tijd worden er nogal vaak dialectische uitdrukkingen gebruikt op de sociale media om een nostalgische sfeer op te wekken.

In bepaalde steden en gemeenten worden ook straatnaamborden voorzien van de dialectische naam, wat zeer sympathiek overkomt.

En hier ter plaatse, ligt 'de plesj' toch meer in de mond dan het Sint-Goriksplein.

Maar, hoe schrijven wij de benamingen? Soms zien wij dat bepaalde opmerkingen in het dialect geformuleerd worden, helaas op een weinig consequente wijze.

Mogen wij enkele basisregels voor het Atoms, het Oiljterts en het Kèskes aangeven wanneer woorden in het dialect geschreven worden. Voor het dialect van Ede en Heldergem is er echter een lichte nuance.

Wij baseren ons op de studie van ons dialect van Gilbert Redant. (2)
Vooreerst de heel gevarieerde e-klank.

Hoe kunnen wij volgende uitdrukking neerpenen in het dialect: 'Zij zijn echt dwars, maar jullie niet'?

Een poging: *Ze zen ègt dweis, mor gèr niet.* De moeilijkheid zit hier in 'gêr=jullie', wêr=wij, kêrk=kerk. Kunnen wij hier ê gebruiken bij gebrek aan fonetische schrijfwijze? Ze zen: verschillende klanken voor dezelfde letter. Maar de e in zen is moeilijk te verwarren met een doffe e

(Op de e van 'zen' kunnen wij een – plaatsen, wat helaas niet kan op de PC).

Reeds opgemerkt?

Volgens het Treijes dialect, praktisch gelijk aan het Oiljterts, is de geplaatste benaming aan het kerkgebouw 'De keirk' verkeerd, daar past geen ei-klank! Kunnen wij

daar een ^ (accent circonflexe) boven de e plaatsen? Dus: kêrk, den Bêrg (Kerksken)

Soms wordt er ook gezondigd bij woorden als: scheiden: skiejèn / bleek: bliejek / de Lebeke: de Liejebeken/ sneeuw: snieje. Buik: boujk. Wij horen duidelijk de 'j'!

De schrijfwijze van 'snieje' kan ook als 'snieë' en kan toch ook nog een j meekrijgen (snieje).

Dat gaat niet op voor boujk waar een j noodzakelijk is. Een 'h' spreken wij niet uit, dus wij schrijven ze niet. Halt, hier stoppen: Alt, ier stoppen.

Bovenstaand hersenspinsel is geen evangelie, mor 't ken oos miskien elpen om allemoeël op dezelfde manier oos Oiljterts te skrouëven.

Omer/Willy

1- Gilbert Redant, *Oe zeggen men 't ammel*, HKH, 1997 en
Roger De Troyer, *Oe zegge men dadde in 't Eljergems*, HKH, 2010

2- Gilbert Redant, *Spraakkunst, Spelling en Idioticon van het Groot-Haaltertse dialect*, HKH, 1993

4^e leerjaar Kerksken

Een klasfoto van het 4^e studiejaar in de Vrije Meisjesschool, Beekstraat te Kerksken, schooljaar 1962-63 met Juffrouw Lena.

Zij werd aangesteld in Kerksken in de Vrije basisschool, Beekstraat in 1959. Ze gaf er les tot 1973. Nadien werd zij leerkracht in Erembodegem tot 1990.

Lena Verbeken °Ke 30 april 1940, studeerde voor onderwijzeres in de Normalschool te Gijzegem.

1- Gonda Renneboogh	13- Maria Yserbijt
2- Arlette De Waegeneer	14- Rita Braeckman
3- Christelle Stevens	15- Linda De Neve
4- Marie-Paule Cooreman	16- Marleen Cooreman
5- Lorraine De Pelsemaeker	17- Linda Ghijssels
6- Nelly Verbeken	18- Patricia Hendrickx
7- Magda Fonck	19- Linda De Rijck
8- Godelieve Deleenheer	20- Lieve Mertens
9- Eliane De Schrijver	21- ...
10- Marievonne.....	22- Marie-Jeanne Vocaet
11- Lena Verbeken (leerkracht)	23- Hilda ...
12- Sonja Guns	

*Foto: verzameling Lena Verbeken, Hekelgem
Info: Lena Verbeken en Marleen en
Marie-Paule Cooreman, Haaltert*

Haaltert, speelbal in adellijke handen

Een ‘de Ruddere de ter Lokeren’ burgemeester van Haaltert

In Denderstam, het tijdschrift van de Vereniging voor Familiekunde (VVF) afdeling Aalst, schreef Herman Guns een bijdrage over de adellijke familie de Ruddere de Ter Lokeren. Waar hebben wij die naam nog gehoord?

Inderdaad, enkele afstammelingen speelden een belangrijke rol in het Haalterts politieke leven vóór 1830. Eén van de nakomelingen was Ignace de Ruddere (°1747), heer van Te-Lokeren, advocaat en griffier te Aalst en gehuwd met Jeanne Christianne Tack. Zij kregen zeven kinderen, allen geboren in Aalst.

Enkele daarvan hadden interesse in de politiek en werden burgemeester in onze regio. Jean de Ruddere werd burgemeester van Aaigem en Nieuwerkerken, Charles kreeg de sjerp in Aalst (1814) en Alexander werd burgemeester van Herdersem (1800).

Hun jongste zoon, Mathieu Constant de Ruddere de ter Lokeren (°1787), kreeg de functie van vice-president van de Commissie van de Militaire gevangenen te Aalst. Hij werd in de adel verheven in 1830 en benoemd tot burgemeester van Haaltert (1819-1829), in Kerksken (1807) en in Heldergerm (1808).

Mathieu was de laatste burgemeester of ‘Maire-Officier’ voor het ontstaan van het nieuwe België.

(Burgemeester Mathieu de Ruddere.
Verzameling: Herman Guns)

Familie Baron de Sadeleer

Ook bij de start van het nieuwe België in 1830 ging het roer over in handen van een belangrijke familie. In die periode werd ‘de politieke macht’ overgenomen door de familie de Sadeleer.

Dominicus de Sadeleer (°Haaltert, 30 januari 1769 en + 23 juli 1847) was gehuwd met Marie-Anne Haelterman (°Deftinge, ca 1767 en + Haaltert, 23 december 1815) en woonde op de hoek van het Sint Gorikspanplein en de Achterstraat in ‘het huis de Zwaan’. Hij was een zeer actieve persoonlijkheid, als landbouwer, zakenman, uitbater van steenbakkerij op de Kattestraat (1824), brouwer en pleiter bij gerechtelijke zaken. In 1833 bouwde hij een brouwerij (De Boomgaard) in de Warande (huidige bib) die door zijn twee zonen Constant en Jacques gerund werd. De brouwerij werd in WO I ontmanteld door de bezetter en fungeerde ook een aantal jaar als KSA-lokaal, als raadszaal voor het Lokaal Bestuur en als accommodatie voor de plaatselijke culturele verenigingen. Dominicus was reeds actief in de plaatselijke politiek als schepen in 1822.

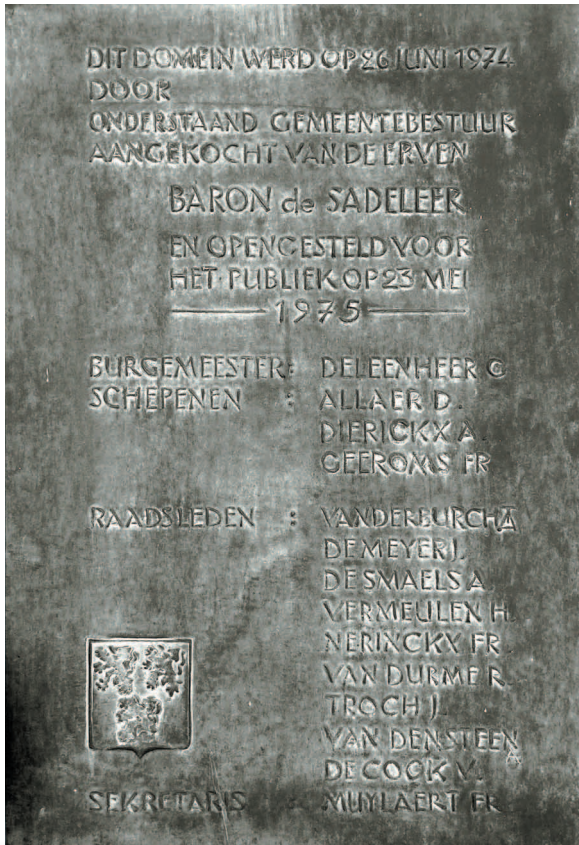
Door de beslissing van de ‘Voorlopige regering van Belgenland’ werd beslist de gemeenteraden te hervormen en op 27 oktober 1830 vergaderden enkele vooraanstaanden van de gemeente onder het voorzitterschap van Dominicus-Benedictus Coppens. Dominicus de Sadeleer werd gekozen tot president maar stelde voor het burgemeesterschap over te dragen aan zijn zoon Lodewijk.

Na de dood van Dominicus bouwden zijn beide zonen het ‘Warandehuis’ (huidige lokalen muziekacademie en Heemkundige Kring).

Tot 1974 was het Warandehuis het verblijf van de familie de Sadeleer, tot het aangekocht werd door het lokaal bestuur, onder impuls van burgemeester Georges Deleenheer, die goede bindingen had met de familie.

Lodewijk bleef burgemeester tot 1858 en werd opgevolgd voor een korte periode door zijn broer Jacques.

Bij de verkiezingen in 1860 werd de katholieke lijst van de kaart geveegd en kwam de liberale fabrikant Gustaaf Van Meldert op het voorplan. Zijn lijst behaalde de volstrekte meerderheid in het katholieke Haaltert!

Lodewijk en Paul in Portugal. Verzameling Paul de Sadeleer.
Foto genomen in Brussel in 1910. vlnr Kapitein Jooris, Paul de Sadeleer, Baron de Fierlant en Louis de Sadeleer (verz.: Gabriël de Sadeleer)

Gustaaf Van Meldert

III. 5 - Emile de Sadeleer

heid in het voordeel van de liberale fractie, maar toch kreeg de katholieke kantfabrikant Charles Lauwereys de sjerp. Hij bleef aan de macht tot 1938 toen hij opgevolgd werd door de laatste telg van de adellijke familie de Sadeleer, Paul Baron de Sadeleer die burgemeester bleef tot 1961. Hij werd opgevolgd door Arthur Vanderburght.

Willy De Loose

Ondertussen was er de beroemdste telg uit de familie, Lodewijk de Sadeleer (° Haaltert, 6 oktober 1852 en + Brussel, 22-3-1872), die een grote politieke invloed uitoefende in de gemeente, alhoewel hij nooit burgemeester werd. Zijn interesses lagen op hoger niveau. Hij werd volksvertegenwoordiger, voorzitter van de kamer, senator, lid van de Kroonraad en Minister van State. In 1912 werd hij door koning Albert I tot de adelstand verheven en ontving de titel van baron.

Pas in 1884 kwam er opnieuw een de Sadeleer in het bestuur, Emile (° Haaltert, 12 maart 1858 en + 9 september 1920). Hij was de jongste burgervader van België en bleef 35 jaar aan het roer. In 1921 verloor de Katholieke lijst opnieuw de meerder-

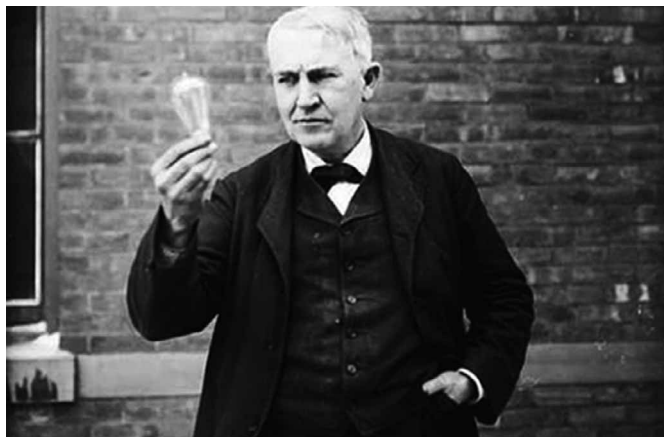
- Guns H., 'Denderstam', nrs. 2-3, jg. 2021
- De Kegel J./De Loose W., 'Kerksken, de wereld in een dorp', HKH 1999
- De Loose W., 'Bijdrage tot het politieke en sociale leven te Haaltert, 1830-1976', HKH 1995
- De Sadeleer G./de Walque A., 'Les Sadeleer, Histoire familiale à Haaltert et à Bruxelles, 2006
- afbeeldingen archief HKH
- Burgemeesters tot 1976: zie De Loose W., 'Mijne groeten uit Haaltert', blz. 8-10, HKH 2000

EVOLUTIE VAN HET LICHT, het licht aan in Haaltert

(deel II)

De gloeilamp als lichtbron.

Thomas Edison (1847 – 1931) verbeterde eerdere ontwerpen van de gloeilamp. Door een filament of gloeidraad, bestand tegen hoge temperaturen (Wolfram) werd stroom gestuurd en gaf, onder bepaalde omstandigheden, licht. Op haar beurt verdrong de gloeilamp de petroleumamp. Door zijn toedoen werd gestaag een elektriciteitsnetwerk uitgerold.

Bliksem

Bliksem was er ook al in de oudheid, zoals we eerder beschreven in Deel I en was toen niet te verklaren. Bliksem geeft niet alleen licht en is in feite een elektrisch en beangstigend fenomeen. Al snel kwam men tot de vaststelling dat bepaalde materialen geleidende en andere isolerende eigenschappen hadden. In de 18e eeuw legden wetenschappers waaronder Benjamin Franklin, de link tussen bliksem en elektriciteit en kwamen zo tot de bliksemafleider. Bliksem was de krachtigste vorm van elektriciteit maar men slaagde er niet in deze energie te beheersen.

Volt, Ampère, Ohm.

Volt is de eenheid van spanning, Ampère de eenheid van stroom en Ohm de eenheid van weerstand. De Duitse wiskundige Georg Ohm (16 maart 1789 – 6 juli 1854), ontdekte de relatie tussen spanning, stroom en weerstand. Dat hebben we allemaal op de schoolbanken geleerd, maar wat betekent dat? Wel, hoe groter de weerstand bij gelijke stroom, hoe groter de spanning, of $U = I \times R$, de wet van Ohm. We komen hier op terug.

Primeur in de regio?

We schrijven 1868, toen Zénobe Théophile Gramme (4 april 1826 – 20 januari 1901) een gelijkspanningsdynamo ontwikkelde, wat de start betekende van de moderne elek-

trotechnische industrie. Al snel werden in ons land privé initiatieven uit de grond gestampt om theaters, pleinen, banken, fabrieken en hotels van elektrische verlichting te voorzien. Dat stuitte op zijn beurt op protest van de gaslobby. Maar na enkele jaren verspreidde dit fenomeen naar kleinschaligere projecten. Een kleine elektrische centrale in Brussel, aangedreven door een 8 pk gasmotor en drie Gramme generatoren stonden in voor de verlichting van het Rogierplein in 1880. Enkele jaren later kon men de uitstalramen in de Brusselse Nieuwstraat redden van de duisternis. Eind van de 19e eeuw verkreeg Ninove als eerste stad een concessie toevertrouwd voor productie en distributie van elektriciteit.

Elektriciteitsnet

Een elektriciteitsnet uitbouwen is niet evident en verloopt op vele plaatsen langzaam o.a. door de verdragingsmanoeuvres van de toenmalige gasmaatschappijen die via het gerecht het uitrollen van een net op openbare domeinen trachtten te verhinderen. De gasmaatschappijen beseften al snel dat de nieuwe energie niet of nauwelijks af te remmen was. Gevolg was dat ze al snel meewerkten om samen elektriciteit te verdelen. De echte start van het elektrificeren kwam er hierdoor pas na de eeuwwisseling. EBES, een Belgisch energiebedrijf in het Antwerpse werd opgericht in 1905. Het zal elektriciteit leveren rond de Schelde en de Antwerpse agglomeratie. Elektrabel nam later EBES over in 1990.

Het licht aan in Haaltert

De eerste correspondentie, aangetroffen in de gemeentelijk archieven dateren van 1916. Het schrijven, in het Frans, van de Compagnie d'Electricité de la Dendre, van 12 december aan de burgemeester en schepenen van de gemeente Haaltert, gaat al over een prijsverhoging. Vanaf 1 januari 1917 zal de prijs per KWH 0,75 centiemen bedragen! Een prijsopslag die door de abonnees nauwelijks zal gemerkt worden, zo redeneerde de maatschappij. Bovendien zal de openbare verlichting, verplicht uitgeschakeld worden vanaf 9u 's avonds, op bevel van de gouverneur. Het statige briefhoofd van de elektriciteitsmaatschappij spreekt voor zich. Merken we ook op dat de elektriciteitsmaatschappijen en de gasmaatschappijen (nog) nauw samenwerkten.

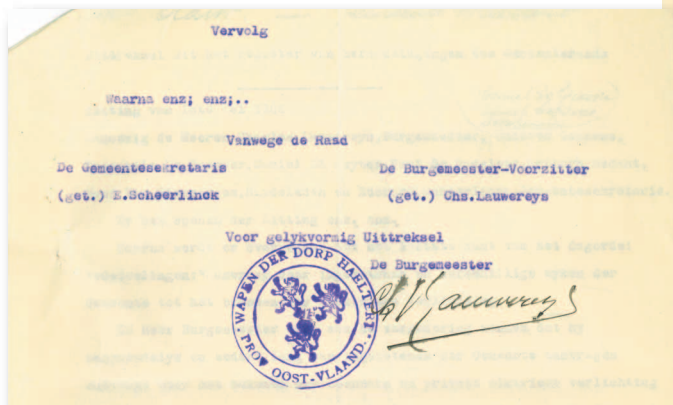
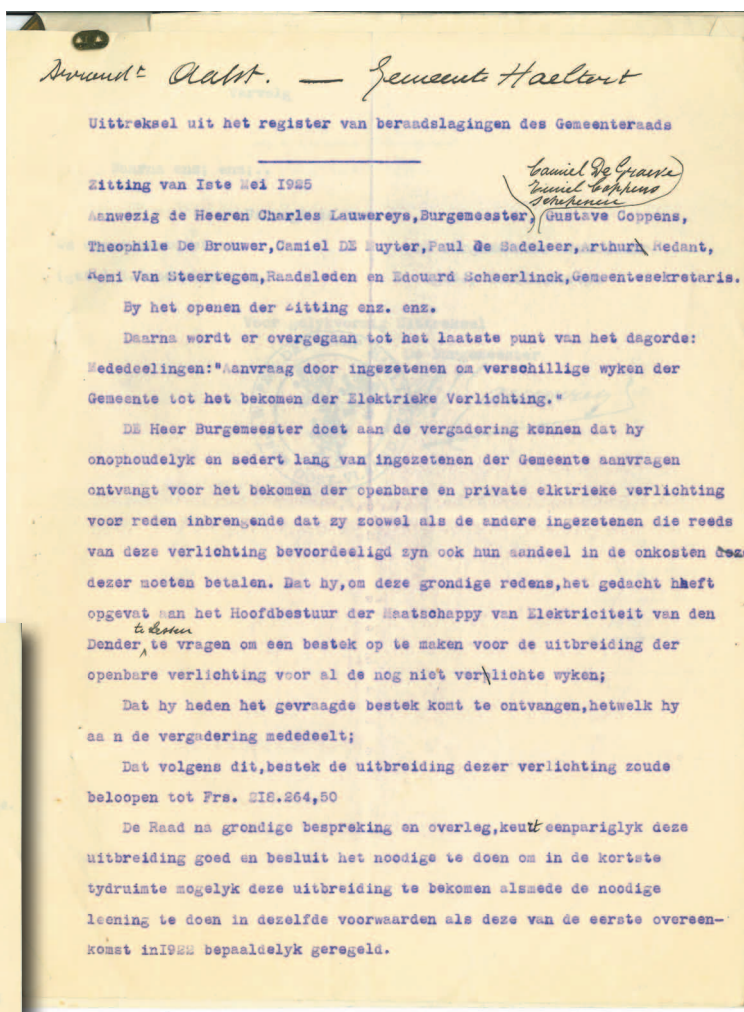
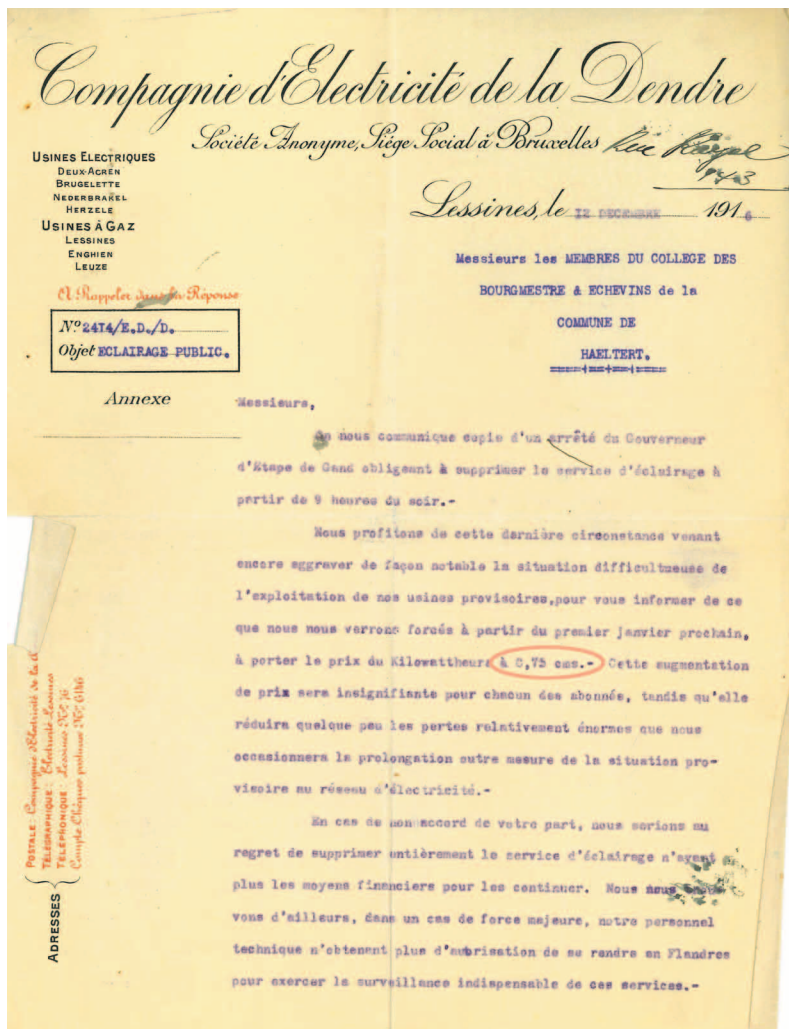
Op 30 september 1922 kreeg Frans Renneboog uit de *'Eekentstraat te Haaltert'* een rekening voor het aansluiten van de elektriciteit. Deze bedroeg 253 Fr. voor twee betonnen palen, 100 meter kabel, twee schroeven, acht isolatoren, acht gebogen schroeven, 140 meter galvaniseerde draad, acht werkuren van de techniek aan 3,5 Fr., acht werkuren

voor zijn assistent aan drie Fr. en dit voor de totale som van 253 Fr. Het bedrag werd pas geïnd door Celestin Vijverman op 5 december 1938!

We noteren een "aanvraag door ingezetenen om verschillende wyken der Gemeente tot het bekomen der Elektrieke Verlichting" uit de gemeenteraadszitting van 1 mei 1925. De heren Camiel De Graeve en Emiel Coppens als schepenen, alsook Gustave Coppens, Theophile De Brouwer, Camiel De Ruyter, Paul De Saedeleer, Arthur Redant en Remi Van Steertegem als raadsleden waren aanwezig. Eduard Scheerlinck was de toenmalige secretaris. Burgemeester Charles Lauwereys, deelt de vergadering mede dat hij reeds verschillende aanvragen heeft ontvangen voor openbare en private verlichting en 'de ingezetenen argumenteren dat zij, mede de kosten dragen voor anderen die reeds bevoordelingd zijn'. De burgemeester vraagt hierom dan aan het 'Hoofdbestuur der Maatschappij van Electriciteit van den Dender' te Lessen, om een bestek op te maken voor uitbreiding naar de wijken die nog geen elektriciteit hebben. Deze uitbreiding zou 218.264,50 Frank kosten. Let op de stempel 'Wapen der dorp Haeltert'.

Zo is er ook het verzoekschrift van de inwoners van Eiland, Mussenzele en Zwarthaar voor het bekomen van elektrische verlichting op 15 april 1925;

In mei 1924 werden afspraken gemaakt tussen de Provincie Oost-Vlaanderen met gouverneur Graaf de Kerckhove de Denterghem en J. Ingels als griffier, met de gemeente Aaigem, vertegenwoordigd door Polydore Van Bever, burgemeester en gemeentesecretaris Urbain Torrekens. Was ook aanwezig de gemeente Heldergem, vertegenwoordigd door burgemeester Victor D'Haeseleer en Urbain Torrekens, gemeentesecretaris 'aan de enen kant' en 'de Naamloze maatschappij "Compagnie d' Electricité de la Dendre" haar maatschappelijke zetel hebbende in de Koningsstraat 143 te Bussel, vertegenwoordigd door haren afgevaardigd- beheerder Mijnheer G. Sommerhausen en haren bestuurder, Mijnheer F. Scoumanne, aan den anderen kant'.

Hier werden de betalingsvoorwaarden besproken voor o.a. transformatoren. Deze waren noodzakelijk voor het beheren van hoogspanning en omzetting naar laagspanning. Transporteren van elektriciteit komt voordeliger uit via hoogspanning omdat de elektrische weerstand gevoelig minder is (zie wet van Ohm).

Ongeveer gelijktijdig werd eenzelfde procedure uitgewerkt tussen de gemeente Kerksken met burgemeester Mijnheer Omer Heereman, Mr G. Meganck, secretaris enerzijds en de naamloze maatschappij 'Compagnie d' Electricité de la Dendre', met maatschappelijke zetel in de Koningstraat Nr 143 te Brussel vertegenwoordigd door de afgevaardigde beheerder Mr. G. Sommerhausen en door de Bestuurder Mr. F. Scoumanne, anderzijds.

N: 2594

Provincie OOST-VLAANDEREN.

Avenant aan het contract voor de uitdeeling der elektrische energie in het sector nr. 26.

Tusschen de Provincie Oost-Vlaanderen, vertegenwoordigd door den heer Gouverneur der Provincie, Graaf de Kerchove de Denterghem, bijgestaan door den heer J. Ingels, Provinciale Griffier.

De gemeente AYGEM, vertegenwoordigd door den heer Polydore VAN BEVER, Burgemeester, bijgestaan door den heer Urbain TORREKENS, gemeentesecretaris.

De gemeente HELDERGEM, vertegenwoordigd door den heer Victor D'Haeselaer, Burgemeester, bijgestaan door den heer Urbain Torre-kens, voornoemd, gemeentesecretaris,

van den eenen kant;

en de Naamloze Maatschappij "Compagnie d'Electricité de la Dendre", haar maatschappelijke zetel hebbende te Brussel, Koningstraat, 143, vertegenwoordigd door haren afgevaardigden-Beheerder, Mijnheer G. SOMMERHAUSEN, en haren Bestuurder, Mijnheer F. SCOUMANNE,

van den anderen kant,

wordt overeengekomen hetgeen volgt:

ART. I.-De overeengekomen kostprijen van de "uitrusting der kabinen bepaald in art. 5 van voornoemd contract beloopt tot de som van **TWIEF DUIZEND TWEE HONDERD Frank (10.200 Fr.)**.

ART. 2.-De paragraaf 3 van art. 10 van hoogergenoemd contract luidende als volgt: "De voerschotten zullen gedaan worden bij middel van afkortingen, naarmate de betalingen door den "Uitbater", aan den constructeur gedaan, krachtens de voorschriften der lastenkolieren. Zij zullen gestort worden binnen een maximum termijn van een maand, te rekenen van den datum deser betalingen, op voorwaarde dat dese datum in tijds door den "Uitbater" aan de belanghebbende openbare besturen kenbaar is gemaakt geworden en dat deze besturen geene opmerkingen te maken hebben nopens den vooruitgang en goede uitvoering der werken", wordt vervangen door het volgende:

"De geldelijke voerschotten bepaald in art. 6 en 7, zullen aan den "Uitbater", ter hand gesteld worden bij afkortingen derwijze hem de lasten van intrest te vermijden die hij zou te dragen hebben, indien hij zelf, met het oog op de uitvoering der netten, de geldelijke voerschotten deed die hem door de Openbare Besturen verschuldigd zijn".

Gedaan in zoveel dubbels als belanghebbenden en aanvaard door de partijen om ter goeder trouw te worden uitgevoerd.

Compagnie d'Electricité de la Dendre (S. A.)
143, RUE ROYALE

PROVINCIALE TECHNISCHE DIENST
AFDEELING DER ELECTRICITEIT

Socius en geadjuncte
Zoon der Kroonrijke Deputatie van den Provincieraad.
Sent. te 13 Mei 1924
De Gouverneur-Voorsitter,

Mijnheer de Deputatie
de Griffier des Provincies,

Mijnheer de Kerchove de Denterghem
Mijnheer de Kerchove de Denterghem

Provincie Oost-Vlaanderen.

Gemeente KERKSKEN.

Acte der vergunning nopens het uitdeelen der elektrische energie voor openbare en private verlichting, voor drijfkracht en andere toepassingen der electriciteit.

Tusschen de gemeente KERKSKEN vertegenwoordigd door haar College van Burgemeester en Schepenen in de personen van *Omer Heereman* Burgemeester en *G. Meganck* secretaris

enerzijds,

de naamloze Maatschappij "COMPAGNIE D'ELECTRICITE de la DENDRE", haren maatschappelijke zetel hebbende te Brussel, Koningstraat, Nr 143, vertegenwoordigd door haren afgevaardigden Beheerder Mr G. SOMMERHAUSEN en door haren Bestuurder Mr F. SCOUMANNE

anderzijds,

wordt de volgende overeenkomst aangegaan:

ART. I.- Vergunning.- De contracterende partij van de eerste zijde verleent, binnen de grenzen van hare macht, aan de contracterende partij van de tweede zijde, hieronder genaamd "de Maatschappij", die op eigen risico en perikel aanvaardt, de vergunning, op het gemeentelijk domein van KERKSKEN, voor een tijdperk aanvang nemende den 1 Januari 1924 en loopende tot den 31 December 1963, van het uitsluitend recht, boven en onder den grond, op de openbare wegen en plaatsen, tot stand te brengen staanders, ijzeren armen, draden, kabels en andere toestellen, noodig tot het gebruik der elektrische energie, zoowel voor de openbare als voor de private verlichting, voor de uitdeeling van verwarming, van drijfkracht en alle nyverheidstoepassingen, andere dan de vervoer, telegraaf- en telefoondienst.

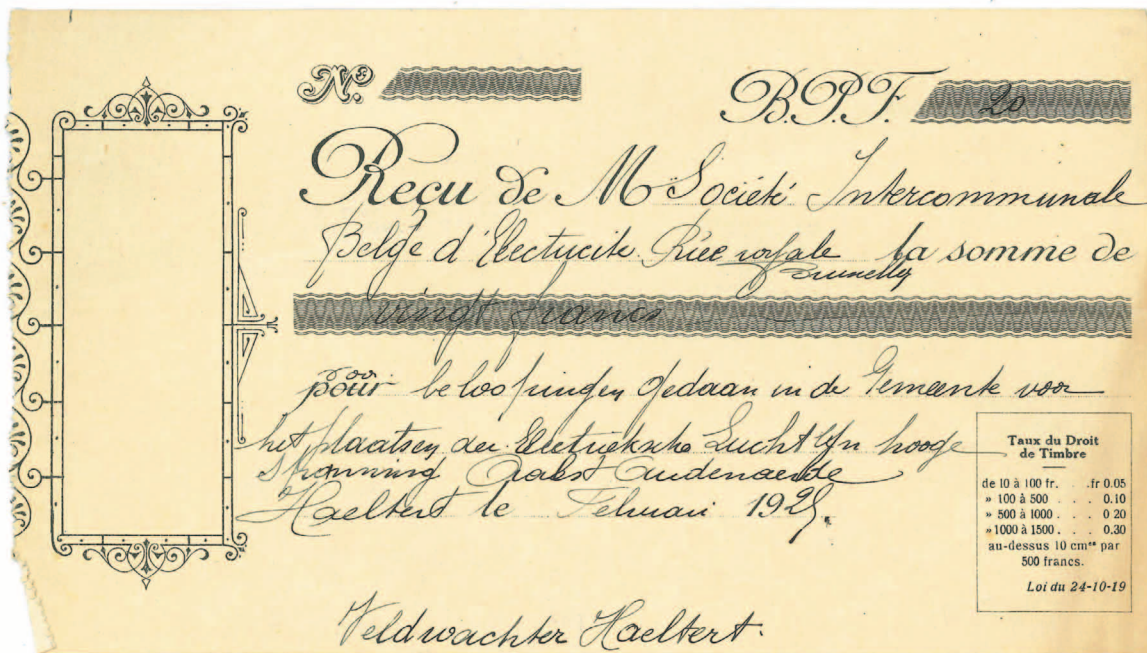
Het is verstaan dat het gemeentebestuur, tijdens den ganschen duur van de vergunning, een zelfde uitbeter wiens verschillende deelen door een of meer openbare wegen afgescheiden zijn, zal mogen machtigen deze wegen te door-kruisen om naar goedgevonden de elektrische energie in al hare deelen te verspreiden, op voorwaarde deze energie door eigen middelen voort te brengen en deze aan derde personen, geheel of ten deele, noch te verkoopen, noch te leveren, noch ze rechtstreeks of onrechtstreeks te nutte te laten maken.

De gemeente zal eveneens elken bijzondere, Maatschappij of Openbaar Bestuur, mogen machtigen de gemeentelijke wegen te benuttigen om elektrische energie over te brengen die op het grondgebied der gemeente niet zou uitge-deeld worden.

Geen machtiging zal mogen verleend worden, wanneer de vraag tot doel heeft het leveren of uitdeelen van elektrische energie door een geacht of fabriek, aan woningen van zyn personeel, van zijne werklieden of aan zijne verkoopmagazijnen. Zulks zal ook het geval zijn indien het een

Het gaat in Art. 1 over vergunning om in Kerksken zowel openbare als private verlichting aan te brengen voor een periode van 1 januari 1924 tot 31 december 1963. Alle noodzakelijkheden om kabels boven en onder de grond aan te brengen, alsook staanders, ijzeren armen en toestellen nodig voor het gebruik van de elektrische energie.

Blijkbaar had de veldwachter in de jaren 20 een bijjob als penningmeester !

Op 14 december 1926 werd een schrijven ontvangen van de Compagnie d'Electricité de la Dendre aan het college van burgemeester en schepenen met de mededeling dat hoogspanningslijnen in dienst worden genomen aan de Topmolen te Haaltert, Aaigem, Ressegem en Herzele. Vanaf het moment dat de leidingen op de top van de betonnen palen worden gelegd, stroom door deze leidingen zal getransporteerd worden en zodoende de nodige veiligheidsmaatregelen moeten getroffen worden.

Er werd correspondentie gevoerd tussen la Compagnie d'Electricité de la Dendre en het schepencollege van Haaltert met onderwerpen zoals de veiligheid. "Kinderen zouden moeten oppassen bij het 'vliegeren'. Ze zouden met hun vliegers te nauw aan de hoogspanningslijnen komen wat elektrocutiegevaar kan betekenen, zoals in een schrijven van september 1933: "Dagbladen houden niet op de spijtige ongelukken aan te halen, overgekomen aan kinderen, wiens vlieger in de elektrische draden vastgeraakt was, terwijl het andere einde der koord door het slachtoffer vast werd gehouden".

Kaarsen

In 1933 rekende men de lichtsterkte nog steeds uit in aantal kaarsen. De toenmalige burgemeester kreeg een brief van de technische dienst van de provincie Oost-Vlaanderen dat de maatschappij La Dendre, drie lampen van 50 kaarsen zal

komen installeren langsheen het laagspanningsnet in Haaltert. Kostprijs voor drie lampen: 438,2 Fr.

Op vraag van de burgemeester om, in geval van mobilisatie of oorlogsbedreiging de openbare verlichting uit te schakelen, werd een gunstig antwoord teruggestuurd (brief van 7 september 1936).

Er was net overal verlichting in Haaltert en er moest al over verduistering gesproken worden n.a.v. de nakende oorlogsdreiging.

Rik De Schepper

Bronnen:

1. De Loose W., 'Haaltert, Politieke en Sociale Geschiedenis, 1930-1976, blz. 111, HK 1995.
2. Haaltert, Gemeentelijk archief.

DE WARANDE

Denderhoutem - Haaltert - Heldergerm - Kerksken - Terjoden - Denderhoutem - Haaltert

De schilderij, het vroegere 'Hof ten Bruul', is een werk uit 1930 van kunstschilder Frans Coppens.

De vermaarde kunstenaar werd geboren in Haaltert (hoeve Coppens, hoek Bruulstraat-Muisstraat) op 19 september 1895 en overleed te Aalst op 5 juli 1974.

Kunstschilder Prof. Frans Vyncke beschreef het in het 'Kunstboek Frans Coppens' -uitgave VTB Haaltert, 1986- als volgt: 'Zijn werk zal het nageslacht blijven boeien omdat het de traditie van de klassieke Vlaamse landschapsschilderkunst in stand gehouden heeft, te midden van de picturale chaos, die door de losgeslagen 20ste eeuw verwekt werd'.

Notelaar op den Bruul

*moegekromde notelaar
volgeladen met de tijd
... die tijd van toen
en laatste groen
naast sneeuwlaag
winterpaden*

*... tussen linden
hand in hand
wat liefde vinden
een snelle zoen
die groeit en groeit
en openbloeit
in walput
waterrimpels
de zondagstille
droomgeboren
briel-idylle
uit die tijd
die tijd van toen*

*... in De Kloet
gejue, gedomme
aan de toog
met nondestomme
glazen hoog
... en huiskeer later
met nog biergetater
langs een stomme
dubbel... dubbelwater...
naar de
scheefgezakte
armoedaken
uit die tijd
die tijd van toen*

*moegekromde notelaar
op een koude
zon-begoten briel
die wintergroet
dat stukje ziel
uit langvervlogen dagen
...café de kloet
...die snelle zoen
uit die tijd
die walput-tijd
van toen...*

*Vaast
(Gaston Roelants, Bali)*

